

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

Pozemková a lesní reforma na Litomyšlsku
v letech 1919—1935

*Průběh pozemkové reformy reflektovaný vzpomínkami
a deníkovými zápisy Václava Čapka*

Bakalářská diplomová práce

Vypracoval: Hana Pospíšilová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.

Olomouc 2013

„Agrární reforma je ohromné dílo. Dílo nejen pro několik let, nýbrž pro dalekou budoucnost. Musíme pamatovat na vzrůst obyvatelstva a jeho budoucí potřeby, reformou pozemkovou se spoluřeší nejvážnější problémy naší republiky... Přemýšlejme všichni a dohodněme se, jak by se měla provést, aby přinesla prospěch celému národu i státu.“¹

¹ „Projevy pana prezidenta republiky o Pozemkové reformě.“ *Pozemková reforma. Úřední věstník Pozemkového úřadu*, roč. 3, č. 1, 1922, s. 2–3.

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracovala sama a všechny použité prameny a literaturu jsem uvedla v závěrečném seznamu.

V Olomouci dne

.....

Obsah

Úvod	1—4
1. Pozemková reforma jako jeden z pilířů první republiky	5—11
1.1. Pozemková reforma v právním systému	11—14
2. Situace na Litomyšlsku ve dvacátých letech 20. století	15—19
3. Okresní správní komise a její význam pro reformu	20—24
4. Korporace usilující o přiděl lesů ze záboru panství Thurn—Taxisů	25—31
5. Boj o Vysoký les: okres Litomyšl versus osada Polička	32—37
5.1. Zdlouhavá vyjednávání	38—41
5.2. „Litomyšlský“ Vysoký les	41—44
6. Hodnocení pozemkové a lesní reformy na Litomyšlsku	45—47
Závěr	48—50
Anotace	51
Resumé	52
Použité zkratky	53
Seznam pramenů a literatury	54—56
Seznam příloh	57—58
Přílohy	59—71

Úvod

První polovina 20. století v Československu by mohla být s trochou nadsázky nazvána „obdobím pozemkových reforem“. První z nich proběhla v meziválečném období let 1918–1935² a druhá, jež se snažila dokončit a revidovat reformu předchozí, byla realizována v poválečných letech 1945–1948. Takzvaná první pozemková reforma představovala obrovské dílo své doby, do kterého vkládalo naděje velké množství lidí a které zasáhlo téměř celé území nově vzniklého Československa. Tato práce zachycuje jeden z mnoha dílčích procesů pozemkové a především lesní reformy odehrávajícího se na Litomyšlsku³ v letech 1919–1935, jenž zapadal do širšího – celostátního a také celoevropského - rámce pozemkových reforem.

K výběru této tematiky mě vedlo několik důvodů. Mezi jeden z nejdůležitějších patřilo bezesporu to, že jsem se již dříve zabývala kolektivizací zemědělství po druhé světové válce v obci Dolní Sloupnice a hospodářské dějiny Litomyšlska mi tedy nebyly zcela cizí. Dalším důvodem byla možnost studia velmi zajímavého a badatelsky dosud nezpracovaného pramenného materiálu, jehož podstatná část je tvořena především pamětmi a spisy Václava Čapka, který byl jednou z hlavních osob zapojených do pozemkové a lesní reformy v okrese.

Téma pozemkové reformy je velmi rozsáhlé a poskytuje badateli mnoho způsobů, kterými může být pojato. Hlavní záměr této práce nespočívá v podrobném popisu pozemkové a lesní reformy se všemi dílčími procesy, neboť především kvůli této problematice by nebylo v možnostech této práce vše postihnout. Jedná se tedy především o přiblížení pozemkové reformy skrze vzpomínky Václava Čapka, jehož názory jsou v několika případech postaveny do opozice se zdroji reflektujícími reformu z opačné, konkurenční strany. Na základě několika příkladů je také zobrazena složitost celého procesu trvajícího několik let, způsobená zejména vzájemným soupeřením litomyšlského okresu s osadou města Polička, ale také jednotlivých obcí mezi sebou či spory mezi osadou a obcemi.

Text je rozčleněn do šesti kapitol. První část obsahuje obecné informace o pozemkové reformě v meziválečném období, zaměřuje se na důvody, které vedly k zásahu do vlastnictví půdy a následující podkapitola stručně shrnuje její právní úpravu

² Datace používaná většinou autorů zabývajících se touto problematikou, např. LACINA, Vlastislav: *Zlatá léta československého hospodářství 1919–1929*, Praha 2000, s. 31.

³ Litomyšlskem je v tomto smyslu myšlen politický okres Litomyšl, jehož klíčové úřady sídlily v Litomyšli.

a vymezení. Práce se dále zaměřuje na dění na Litomyšlsku, které souviselo s reformou. Práce je členěna tematicky, takže některé události jsou uváděny bez chronologické posloupnosti. To však neplatí pro pátou kapitolu, jež tvoří jádro celé práce a pojednává o získání lesního revíru Vysoký les. Informace obsažené v této části jsou řazeny chronologicky a sledují postupný vývoj.

První polovina práce analyzuje dílčí informace obsažené v monografiích, tisku⁴ a pramenném materiálu. Text je následně doplněn o informace vztahující se k Litomyšlsku a pomocí komparace obou těchto částí poukazuje na některé rozdíly mezi oficiálně prezentovanými postupy a konkrétní, často poměrně odlišnou situací v regionu.

Na téma pozemkových reforem v Československu vzniklo mnoho monografií. Existuje několik kritérií, podle nichž by mohla být tato literatura rozdělena, ale za nejjednodušší dělicí faktor považují období jejího vzniku, přičemž za klíčový považují rok 1989. Obecně lze říci, že značnou nevýhodou publikací vydaných před Sametovou revolucí je ne zcela objektivní popis a hodnocení reformy a jejích výsledků. Tyto publikace však na druhou stranu poskytují velké množství statistického materiálu týkajícího se první pozemkové reformy a velmi často také srovnání s reformou druhou, tedy poválečnou.

Mezi hlavní autory literatury vydané před rokem 1989 patří Milan Otáhal, jehož publikace *Zápas o pozemkovou reformu v ČSR* (1963) přináší pohled na boj jednotlivých politických stran o konečnou podobu reformy a míře jejich vlivu při samotné realizaci. Otáhal shrnuje hlavní fakta o pozemkové reformě a ve svém hodnocení se snaží být co nejvíce objektivní, přestože je patrné, že jeho hlavním záměrem bylo poukázat na nutnost a důležitost provedení druhé pozemkové reformy. Do této kategorie literatury patří také publikace *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy* (1923) od Josefa Pekaře, který představuje zřejmě největšího odpůrce meziválečné pozemkové reformy. Jeho kritika se zaměřuje především na neefektivnost celého procesu, která byla podle autorova názoru způsobena tím, že hlavním nabyvatelem půdy byl stát či okresy a nikoliv obce a jednotlivci.⁵

⁴ *Pozemková reforma. Úřední věstník Pozemkového úřadu.*

⁵ PEKAŘ, Josef: *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy*. Praha 1923, s. 48–49.

Dalším významným autorem zabývajícím se meziválečnou pozemkovou reformou a zemědělskou situací ve dvacátých letech 20. století je Jan Voženílek⁶, jehož *Předběžné výsledky československé pozemkové reformy: Země Slovenská a Podkarpatoruská* (1932) poskytují především statistické údaje a přehled postupující reformy a jejích dílčích výsledků.

Do skupiny autorů publikujících na téma pozemkové reformy až po roce 1989 patří zejména Vlastislav Lacina, který se ve své monografii *Zlatá léta československého hospodářství (1918 – 1929)* (2000) zabývá celkovým stavem zemědělství v prvních desetiletích Československa a jejími obecnými souvislostmi, reformu zasazuje do dobového kontextu a současně také hodnotí její výsledky. Od devadesátých let vzniklo také několik článků, jež na reformu pohlíží z různých hledisek. Z nich uvádím například *Revoluční ovzduší vzniku první československé pozemkové reformy a jeho odraz u českých politických stran* od Jaroslava Michla⁷ či *Pozemková reforma v období první republiky* od Jaromíra Balcara⁸.

Výkladem zákonů spojených s pozemkovou reformou se zabývá Karel Malý a kol. v knize *Dějiny českého a československého práva do roku 1945* (2010). Velmi zajímavým příspěvkem k problematice pozemkové reformy je také sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference *Československá pozemková reforma 1919–1935 a její mezinárodní souvislosti*. Sborník obsahuje články zaměřující se na konkrétní regiony, v nichž reforma proběhla (například Uherské Hradiště), ale také na obecnější jevy charakterizující pozemkovou reformu⁹.

Informace použité v druhé části práce jsem čerpala zejména z brožury Václava Čapka *Lesní reforma na Litomyšlsku* (1936). Čapek jako osoba, která byla do procesu reformy aktivně zapojená, zachytil její hlavní vývojovou linii a ve svém popisu se zaměřil nejen na okresní, ale také osadní a obecní požadavky. Přídělem pozemků pro osadu města Litomyšl se zabývá Jan Biskupec v článku *Jak získala Osada města*

⁶ Mezi jeho další díla týkající se první pozemkové reformy patří: VOŽENÍLEK, Jan: *O rozdělení velkostatků k účelu vnitřní kolonisace v Československé republice*. Praha, 1919. VOŽENÍLEK, Jan: *Pozemková reforma v Československé republice*. Praha, 1924.

⁷ MICHL, Jaroslav: *Revoluční ovzduší vzniku první československé pozemkové reformy a jeho odraz u českých politických stran*. In: *Historie a musejnictví* č. 1–3, 1956, s. 61–70; 101–119; 205–216.

⁸ BALCAR, Jaromír: *Pozemková reforma v období první republiky*. In: *Dějiny a současnost*, roč. 22., č. 6, 2000, s. 27–31.

⁹ Např. ČEREŠŇÁK, Bedřich: *Ke klíčovým aspektům hodnocení První pozemkové reformy v Československé republice*. In: *Československá pozemková reforma 1919–1935 a její mezinárodní souvislosti*. Slováké muzeum 1994, s. 39–43. RYCHLÍK, Jan: *Sociální a národnostní dimenze československé pozemkové reformy v mezinárodním kontextu*. In: *Československá pozemková reforma 1919–1935 a její mezinárodní souvislosti*. Slováké muzeum 1994, s. 43–50.

Litomyšle přiděl lesů ze záboru Státního pozemkového úřadu na litomyšlském panství Thurn—Taxise (1934), v němž shrnuje základní požadavky a konečné výsledky přidělu půdy pro osadu.

Pramenný materiál týkající se pozemkové reformy na Litomyšlsku je neucelený a pouze zlomkovitý. Z archivního materiálu jsem použila především kroniky reflektující dění na Litomyšlsku ve 20. a 30. letech, ale také dokumenty sdružené ve fondech státního okresního archivu v Litomyšli týkající se činnosti okresní správní komise v Litomyšli, ale i v Poličce. Obecně lze říci, že se jedná o kusé zdroje informací, které však pomohly jedinečným způsobem demonstrovat klíčové problémy spojené s reformou. Velmi cenným zdrojem informací se pro mě staly zejména dokumenty, jež tvoří soukromou sbírku Václava Čapka ml. Díky Čapkově (tj. Čapek st.) pečlivosti jsou tyto materiály zahrnující deníky, osobní poznámky k jednáním okresní správní komise či později okresního výboru, ale také sepsané paměti zahrnující Čapkovu činnost pro obec i pro okres poměrně kompletní a přehledné.

1. Pozemková reforma jako jeden z pilířů první republiky

„Nastal velký svátek, neboť bylo již nade vše jisto, že jsme svobodným státem československým. V továrnách, dílnách, úřadech, v hospodářstvích i domácnostech zastavena práce. Teplá vlna radosti plnila město, že nejluznější náš sen, do nedávna těžko uvěřitelný, stal se skutkem. Město, vyzdobené znaky Čech, Moravy, Slezska i Slovenska, usmívalo se barvou červenobílou i slovanskou trikolorou — vše hlásalo naši svobodu! Litomyšl dožila se svého nejradostnějšího dne.“¹⁰

Tímto zápisem byl do litomyšlské městské kroniky zaznamenán 28. říjen 1918, kdy po dlouhém čekání vznikla samostatná Československá republika, která se později, na základě dalšího dějinného vývoje, začala označovat jako první. Tato skutečnost zasáhla všechny vrstvy společnosti a stala se jedním z nejvýznamnějších předělů v našich dějinách. Říjen 1918 totiž poskytoval možnost nového začátku a vytvoření zcela nového uspořádání v režii Čechů a Slováků. Se vznikem samostatného státu však byla spojena i řada důležitých úkolů, jejichž řešení mělo vést k vytvoření pevných základů pro mladý státní útvar. Jedním z těchto klíčových bodů byla také pozemková reforma.

Pojem pozemková reforma byl v českých zemích skloňován různými způsoby již od 18. století, kdy byla Františkem Antonínem Raabem navržena a provedena tzv. raabizace, která měla z velkých vrchnostenských statků vytvořit menší usedlosti, na nichž by sedláci hospodařili v rámci dědičného nájmu. Tento model „nového zemědělství“ se ujal pouze na nepatrném množství panství, jelikož společnost ještě nebyla připravená na tyto revoluční změny.¹¹ Už ve zmíněné době však můžeme v hospodářství sledovat jistý liberalizační trend a snahu o přerozdělení velkých částí půdy z rukou malého množství majitelů mezi více jedinců a vytvoření určité rovnováhy v oblasti majetkových vztahů.

K realizaci meziválečné neboli první pozemkové reformy vedlo několik zásadních důvodů. Mezi nejdůležitější aspekty pozemkové reformy bezesporu patřila nutnost posílit politickou a ekonomickou stabilitu státu, stejně tak, jako vyřešit hospodářské

¹⁰ Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli (dále jen SOkA S), fond Mezifondový soubor kronik, poř. č. 110, sign. KR 20, *Kronika města Litomyšle založená r. 1921. Obsahuje záznamy od památného dne 28. října 1918*, s. 23–24.

¹¹ URBAN, Otto: *Československé dějiny 1848-1914*. 1. díl. *Hospodářský a sociální vývoj*. Praha 1988.

a sociální problémy na československém venkově.¹² Rozsáhlé přesuny pozemkového majetku tedy zdaleka nezasahovaly pouze ekonomickou oblast, ale velmi úzce souvisely také s otázkou politickou, sociální a národnostní, neboť realizací pozemkové reformy docházelo ke změně „sociální skladby obyvatelstva v zájmu určitých sociálních skupin“.¹³

Pro oblast venkova byl na počátku dvacátých let 20. století typický tzv. „hlad po půdě“¹⁴. Ten byl způsobený především nadměrně rozšířeným pachtem, na základě něhož na své vlastní půdě hospodařilo pouze 49% zemědělských závodů a ostatní lidé si museli obdělávanou půdu zčásti nebo zcela pronajímat a platit za ni poměrně vysoké poplatky.¹⁵ Jedním z problémů byla také tzv. latifundia „soustředěná do rukou šlechtických rodů“¹⁶ či církve. Jednalo se o rozsáhlé komplexy půdy nad 1 000 ha¹⁷, které nemohly být, kvůli instituci zvané fideikomismus, volně děleny či prodávány. Kvůli strnulosti a neměnnosti tohoto systému s půdou nešlo volně nakládat a většina drobných rolníků, ale také sedláků obhospodařovala půdu pouze na základě již zmíněného pachtu.¹⁸ Zemědělci, kteří trpěli reálným nedostatkem půdy a z vlastní produkce nemohli uživit svoji rodinu¹⁹, byli silně nespokojeni. Negativním důsledkem této situace byl také velmi pomalý hospodářský pokrok, což brzdilo celkový vývoj mladého státu.

Situace na venkově byla navíc nepříjemně rozvířena špatným a neefektivním zásobováním, což v poválečném období představovalo velmi palčivý problém. Bouřlivé oslavy a nadšení z osvobození brzy vystřídala tvrdá realita všedních dnů. Obyvatelé země, jenž byla po náročné válce vyčerpaná, měli stále méně potravin i surovin a zásobovací systém nebyl schopen obstarat potraviny nové. Na základě toho lidé trpěli hladem a začínali se bouřit.

¹² LACINA, Vlastislav: *Zlatá léta československého hospodářství (1918–1929)* (dále jen *Zlatá léta*). Praha 2000, s. 30.

¹³ RYCHLÍK, Jan: *Sociální a národnostní dimenze československé pozemkové reformy v mezinárodním kontextu*. In: *Československá pozemková reforma 1919–1935 a její mezinárodní souvislosti*. Uherské Hradiště 1994, s. 43.

¹⁴ ČEREŠŇÁK, Bedřich: *Ke klíčovým aspektům hodnocení První pozemkové reformy v Československé republice*. In: *Československá pozemková reforma 1919–1935 a její mezinárodní souvislosti*. Uherské Hradiště 1994, s. 39.

¹⁵ LACINA, V.: *Zlatá léta*, s. 133.

¹⁶ KUBAČÁK, Antonín: *Pozemková reforma v období první republiky*. In: *Historický obzor*, IV., 1993, s. 84.

¹⁷ Latifundiím nad 1 000 ha připadlo po vzniku Československé republiky 30,8 % veškeré půdy. LACINA, V.: *Zlatá léta*, s. 30.

¹⁸ KUBAČÁK, A.: c. d., s. 84.

¹⁹ ČEREŠŇÁK, B.: c. d., s. 42.

„Země stála na pokraji hladu“ a v novinách se objevovaly četné výzvy adresované zemědělcům, aby odevzdali své zásoby potravin.²⁰ Je tedy nesporné, že primárním zájmem státu bylo zajistit klid a předejít radikalizaci občanských vrstev, která by mohla mít pro stát katastrofální důsledky²¹. I přesto, že oficiální média tedy prezentovala pozemkovou reformu jako způsob, jak „zajistiti stejnoměrnou, spravedlivou účast uchazečů o půdu“²², jejím hlavním účelem bylo zklidnění sociálních nepokojů a zabránění případným útokům drobných pachtýřů či malorolníků na velkostatky, což by mohlo rozpoutat nebezpečné revoluční nálady a ohrozit integritu celého státu.²³

Hlavní hnací silou pozemkové reformy se stal nacionalismus, jež byl zejména krátce po vzniku státu emocionálně velmi silný. Jedním z nejčastějších argumentů příznivců pozemkové reformy bylo volání po spravedlivém odčinění křivdy, která byla spáchána na českém národu po bitvě na Bílé hoře roku 1620²⁴. Tehdy došlo k rozsáhlým konfiskacím majetku jedinců, kteří se zapojili do stavovského povstání proti panovnické rodině v letech 1617–1620.²⁵ Na základě revolučně znějící proklamace „odčínujeme Bílou horu“²⁶ měla být zabráná půda zejména cizím šlechtickým rodům, příslušníkům bývalé panovnické rodiny a měla tedy sloužit jako hlavní nástroj „národnostního boje“ za svá práva.²⁷

Bezprostředně po vzniku Československa požadoval Výbor pro pozemkovou reformu konfiskaci bez náhrady vztahující se na veškerý majetek, který po roce 1618 změnil majitele. Proti tak radikálnímu zásahu do soukromého vlastnictví však vystupovali zejména historici (Josef Pekař) a právníci (M. Stieber, J. Hoetzel, J. Kapras aj.). Tito lidé upozorňovali na to, že je velmi nespolehlivé a těžko prokazatelné, kdo a také co vlastnil před více než tři sta lety, a proto je potřeba vytvořit systém

²⁰ PEROUTKA, Ferdinand: *Budování státu (1918–1919)*. 1. díl. Praha 1991, s. 155.

²¹ Toto tvrzení ilustruje i příklad města Litomyšle, kde se dne 2. listopadu 1920 konal protestní průvod proti počínání Obilního úřadu a jeho nařízením odvádět dávky obilí na úkor domácího obyvatelstva. SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, sign. KR 20, *Kronika města Litomyšle založená r. 1921. Obsahuje záznamy od památného dne 28. října 1918*, s. 82.

²² *Pozemková reforma. Ústřední věstník Státního pozemkového úřadu*, roč. 1, č. 1, 1920, s. 1.

²³ BALCAR, Jaromír: c. d., s. 31.

²⁴ Podle Ferdinanda Peroutky znamenala Bílá hora pro český národ „vedle ztráty svědomí také ztrátu půdy a rozdělení jí mezi cizí šlechtu.“ PEROUTKA, Ferdinand: *Budování státu (1919)*. 2. díl. Praha 1991, s. 558.

²⁵ Všechny postihy, které dopadly na „zrádce“, byly klasifikovány jako *crimen laese maiestatis* – zločin proti panovníkovi. Použito z: KULÍK, Jan a spol.: *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století*. Praha 2011, s. 15.

²⁶ MALÝ, Karel a kol.: *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vyd. Praha 2010, s. 413.

²⁷ BALCAR, J.: c. d., s. 30.

zákonů, na jejichž základě by byla půda vykupována za náhradu.²⁸ Z jiného úhlu pohledu jsou však tyto radikální návrhy reformy pochopitelné, neboť přestože první světová válka výrazně oslabila politický vliv příslušníků cizích šlechtických rodů na území Československa, z ekonomického hlediska si tyto rodiny díky rozsáhlým držávám půdy nadále udržovaly velmi dobré společenské pozice.²⁹

Pozemková reforma byla také velmi efektivním způsobem, jakým na sebe na počátku 20. století upozorňovaly politické strany a rozšiřovaly svoje voličské základny. Tuto skutečnost reflektuje ve svých pamětech také Václav Čapek, který popisuje „čilou a až neurvalou agitaci“, jež se na Litomyšlsku spustila před volbami do říšské rady probíhajícími ve dnech 14. a 20. května 1907. Uvádí, že mezi kandidáty vystupoval jako největší agitátor kandidát za stranu katolických zemědělců JUDr. Josef Myslivec z Prahy. Toho Čapek označuje za „komedianta“ a jeho oblíbenost u širokých vrstev veřejnosti přičítá zejména jeho předvolební kampani slibující snížení daní a parcelaci velkostatků, kdy měl každý získat 30 měřic pole.³⁰ Možnost zisku vlastní půdy tedy patřila k velmi aktuálním a diskutovaným tématům, přičemž také mohla posloužit jako velmi účinná a efektivní volební kampaň.

Přestože Čapek ve svých vzpomínkách zmiňuje, že v prvních deseti letech nového století si agrárníci nevedli příliš dobře³¹, postupně se agrární strana vedená Antonínem Švehlou dostala do popředí a díky svému programu, který reprezentoval především zájmy rolnického lidu, se považovala oprávněná navrhnout konečnou podobu pozemkové reformy a dohlížet na její realizaci. Je nesporné, že sílící tlak vytvářený ze strany venkova na urychlení celého procesu pomáhal posilovat politické pozice agrárníků, kteří se k celé problematice stavěli velmi aktivně a ještě před rokem 1918 byli jedněmi z prvních, kteří se o „úpravu držby půdy“ zajímali.³²

Živou agitační činností týkající se pozemkové reformy navíc Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu získávala zejména ve venkovských oblastech širokou voličskou přízeň. Jelikož postupně vzniklo několik názorů na to, jak by měla být reforma provedena³³, výsledná podoba a její právní základ byly jakýmsi

²⁸ Tamtéž, s. 30–31.

²⁹ ČEREŠŇÁK, B.: c. d., s. 40.

³⁰ Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Rukopis vzpomínek Václava Čapka*, s. 2–3.

³¹ Tamtéž, s. 2.

³² LACINA, V.: *Zlatá léta*, s. 133.

³³ Jednotlivé návrhy zabývající se pozemkovou reformou se neshodovaly zejména v otázce náhrady za vyvlastněnou půdu. Z politických stran angažujících se při podávání návrhů se jednalo především o sociální demokracii (v čele s Františkem Modráčkem), která byla největším soupeřem agrárníků.

kompromisem. Agrární strana si však i přesto udržela rozhodující vliv a do následné realizace zasahovala nejvýrazněji ze všech politických stran.

Výraznou oporou názoru, že je nutné oslabit vliv (nejen) cizí šlechty, která byla významným sympatizantem s bývalou habsbursko-lotrinskou dynastií, byl také první československý prezident T. G. Masaryk. Ten navrhl zrušení šlechtických titulů a souhlasil s provedením pozemkové reformy.³⁴ V jednom ze svých veřejných projevů uvedl, že pozemková reforma je zejména reforma národní, při jejíž realizaci by se měly nejprve důkladně zvážit všechny důležité otázky (např. v jakém rozsahu půdu zabírat a jak má být zabraný velkostatek využitý v budoucnosti). Masaryk také souhlasil s tím, aby byla část velkostatků, které zajišťovaly zásobování měst, ponechána původním majitelům. Podle jeho názoru představovala „pozemková reforma ohromné dílo“ a samotný stát se s tak velkým úkolem nemohl vypořádat. Ve svém projevu také zdůraznil, že by reforma měla být provedena energicky, ale zároveň plánovitě a potvrdil pravomoci Pozemkového úřadu, kterému slíbil svoji podporu.³⁵

Důležitým jevem spojeným s pozemkovou reformou byly také prohlubující se rozpory mezi Čechoslováky a velmi početnou menšinou Němců, kteří žili zejména v pohraničních oblastech nově vzniklého státu. Němci totiž patřili, společně s lidovou stranou, katolickou církví a šlechtou³⁶, mezi nejostřejší kritiky celé reformy, což demonstruje dopis německých velkostatkářů z roku 1922 adresovaný Společnosti národů. V tomto dopise argumentují tím, že pozemková reforma směřuje k nespravedlnosti protože „převážně německé pozemky v pohraničí předá do českých rukou“. Reforma byla ze strany českých Němců prezentovaná jako nástroj *Tschechisierungspolitik*. Z tohoto pohledu byla reforma ostře vyhraněným politickým procesem, který promyšleně mířil proti Němcům, které měl donutit opustit Československo, což by přispělo k celkovému posílení národního živlu.³⁷ Ferdinand Peroutka přiznává, že pozemková reforma byla součástí „národní revoluce“ a zároveň také reakcí na sto let trvající útisk ze strany Rakouska, které podporovalo vše německé.³⁸

Sociální demokraté požadovali, aby byla náhrada za zabranou půdu poskytnuta pouze vymezenému počtu lidí. Agrární strana chtěla naopak vyvlastnit bez náhrady pouze majetek bývalého panovnického rodu. KULÍK, J. a spol.: c. d., s. 33–34.

³⁴ ČEREŠŇÁK, B.: c. d., s. 42.

³⁵ *Pozemková reforma. Úřední věstník Pozemkového úřadu*, roč. 3, č. 1, 1921, s. 2–3.

³⁶ LACINA, V.: *Zlatá léta*, s. 133.

³⁷ BALCAR, J.: c. d., s. 30.

³⁸ PEROUTKA, Ferdinand: *Budování státu (1919)*. 2. díl. Praha 1991, s. 564.

Jakým způsobem však byla pozemková reforma prezentována lidem, kteří si o přiděl půdy mohli následně zažádat? Velmi zajímavým zdrojem informací je měsíčník *Pozemková reforma*³⁹, který vydával Státní pozemkový úřad a sloužil jako hlavní informační médium této instituce. Je patrné, že zodpovědné orgány si byly vědomy důležitosti celé akce a s tím spojené potřeby postupovat v její realizaci co nejprofesionálněji, aby zabránily zbytečným excesům, které by ještě více rozvířily stávající situaci. Tento fakt shrnuje věta, jež se objevila v prvním čísle *Pozemkové reformy*: „Byrokratický postup nechápající duše lidu, mohl by pozemkovou reformu stejně svést na scestí...“⁴⁰.

Hlavní směr a účel pozemkové reformy byl širokým vrstvám obyvatel často prezentován spíše pateticky než realisticky, neboť rozsáhlý zásah do držby půdního majetku mohl mít podle SPÚ „svůj význam i v onom světodějném poslání politiky míru – [může být] oporou díla míru“⁴¹. Mezi nejčastěji uváděné důvody patří také nutnost posílení vazby mezi národem a státem, která je po staletí charakterizovaná úzkým sepetím širokých vrstev lidu s půdou. Karel Viškovský ve svém úvodním článku v prvním čísle *Pozemkové reformy* zdůraznil také to, že pozemková reforma je řešením palčivého problému masové emigrace (zejména z oblasti Slovenska) a následného úbytku domácí pracovní síly.⁴² Podle Viškovského měla pozemková reforma přesvědčit spoluobčany, kteří odcházeli z vlasti kvůli nedostatku půdy a špatné úrovni hospodářství, že Československo je místem, kde mohou hospodařit stejně efektivně, jako kdekoli jinde a mohou zde mít své vlastní pozemky.

Pozemková reforma se skládala ze dvou částí – reformy pozemkové a lesní, která se stala pro litomyšlský okres klíčovou. Jak vysvětluje Václav Čapek ve své brožuře *Lesní reforma na Litomyšlsku*, hlad po půdě „nebyl v dostatečné míře ukojen [reformou pozemkovou], a proto se naděje veřejnosti upírala k reformě lesní“⁴³. Záborovým zákonem zabral stát původním majitelům v Československu 28,17 % půdy, přičemž 16,32 % tvořila zemědělská půda a zbylá procenta byla tvořena zábořem lesů, které převážně zůstávaly v držení státu nebo případly okresům či městům. Zabírání lesů mělo

³⁹ Hlavním úkolem tohoto periodika bylo obeznamovat veřejnost s postupy SPÚ, objasňovat aktuální situaci a prezentovat docílené výsledky. Toto shrnutí obsahoval projev Karla Viškovského (první prezident SPÚ). *Pozemková reforma*: úřední věstník Pozemkového úřadu, roč. 2, č. 1, 1921, s. 1.

⁴⁰ Tamtéž, s. 1.

⁴¹ Tamtéž, s. 2.

⁴² *Pozemková reforma*: úřední věstník Pozemkového úřadu, roč. 1, č. 1, 1920, s. 2.

⁴³ ČAPEK, Václav: *Lesní reforma na Litomyšlsku*. Litomyšl 1936, s. 8.

nepochybně silné národnostní důvody, neboť vláda nechtěla ponechat pohraniční oblasti, které byly téměř celé zalesněné, v rukou německých a maďarských majitelů.⁴⁴

Poměrně prostým, ale velmi výstižným shrnutím všech výše uvedených důvodů, které objasňují, proč byla první československá pozemková reforma realizována je tvrzení, podle kterého bývá „systém latifundií spolehlivým spojencem bolševismu a drobné selské vlastnictví je skoro neotřesitelnou oporou demokracie“⁴⁵. Československo se tedy stalo jednou z mnoha zemí, která se do tohoto rozsáhlého a dlouhodobého procesu zapojila.

1.1. Pozemková reforma v právním systému

Pozemková reforma, která se stala revolučním řešením zbavování moci dosavadních vlastníků rozsáhlého pozemkového majetku, byla realizována ve dvaadvaceti evropských státech, takže v tomto ohledu se vývoj v Československu od vývoje evropského v mnohém nelišil.⁴⁶ Přípravné práce a jednotlivé návrhy na její provedení vznikly ještě před koncem první světové války, neboť především politická reprezentace Československa⁴⁷ v exilu se se zhoršující situací rakousko-uherské armády ve válce připravovala na možnost vzniku samostatného státu a zvažovala vše, co bude v souvislosti s tím nutné provést.

Prvním oficiálním dokumentem mezinárodní povahy, jenž se zmiňuje o pozemkové reformě, je Washingtonská deklarace sepsaná T. G. Masarykem, který ji 17. října 1918 předložil americké vládě a prezidentovi Woodrowu Wilsonovi. V tomto *Prohlášení nezávislosti československého národa* stojí, že „velkostatky budou věnovány domácí kolonizaci (a) výsady šlechtické budou zrušeny...“⁴⁸. Jednalo se zatím o teoretické vymezení reformy, které stanovilo, že zásahy do změny vlastnictví pozemkového majetku budou jedním z úkolů, jimiž se bude nový stát zabývat.

První zákon týkající se pozemkové reformy byl zákon o obstavení velkostatků č. 32/1918 Sb. z. a n. ze dne 9. listopadu 1918, na jehož základě se zakazovaly jakékoli

⁴⁴ PEROUTKA, Ferdinand: *Budování státu* (1919). 2. díl. Praha 1991, s. 561.

⁴⁵ Tamtéž, s. 571.

⁴⁶ RYCHLÍK, Jan: *Sociální a národnostní dimenze československé pozemkové reformy v mezinárodním kontextu*. In: *Československá pozemková reforma 1919–1935 a její mezinárodní souvislosti*, Uherské Hradiště 1994, s. 43.

⁴⁷ Samostatný československý stát však v té době ještě oficiálně neexistoval.

⁴⁸ SOVADINA, Jiří: *Washingtonská deklarace (18. 10. 1918)*. In: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/washingtonska-deklarace-18-10-1918/> [cit. 10. 1. 2013].

přesuny půdy a změny ve vlastnictví statků zapsaných v zemských deskách bez svolení úřadů pro zemědělskou správu.⁴⁹ Tento zákon tedy dosavadní vlastnictví půdy nerušil, ale původním majitelům znemožnil jakékoli nakládání s ní.⁵⁰

Jedním z klíčových se posléze stal záborový zákon neboli zákon o zabrání velkého majetku pozemkového č. 215/1919 Sb. z. a n., který byl vydán 16. dubna 1919. Tento zákon vymezil velikost pozemků, které měl stát zabrat. Jednalo se o pozemky větší než 150 ha zemědělské půdy (louky, pole, chmelnice, vinice, zahrady) nebo větší než 250 ha jakékoli půdy. Jak uvádí Karel Malý, tento zákon byl spíše rámcový, neboť vymezoval hlavní směr, kterým se bude pozemková reforma ubírat, ale konkrétní úkony stanovily až pozdější prováděcí zákony.⁵¹ Záborový zákon byl vydán zejména z politických důvodů a měl pomoci řešit nespokojenost sociální demokracie, která požadovala rychlé a radikální řešení reformy.⁵² Půdu pro drobné pachtýře pak zajišťoval zákon 318/1919 Sb. z. a n., podle kterého mohli lidé pracující na propachtované půdě požádat, aby jim připadl obhospodařovaný pozemek do vlastnictví (za náhradu) nebo aby jim zde byl i nadále povolen pacht.⁵³

Hlavním orgánem zodpovědným za provedení pozemkové reformy se stal Státní pozemkový úřad. Ten vznikl na základě zákona o pozemkovém úřadu č. 330/1919⁵⁴ Sb. z. a n. a fungoval až do roku 1935, kdy všechny jeho pravomoci připadly ministerstvu zemědělství.⁵⁵ V čele pozemkového úřadu, který byl zodpovědný ministerské radě, stál předseda a dva náměstkové. Prvním předsedou tohoto úřadu se stal Karel Viškovský, druhým Jan Voženílek, přičemž oba reprezentanti byli členy agrární strany.⁵⁶ Podle §4 daného zákona zastupoval Státní pozemkový úřad (SPÚ) stát v rámci všech práv a závazků, které vznikly prováděním zákonů o zabrání velkého

⁴⁹ Zákon č. 32/1918 Sb. z. a n., o obstavení velkostatků. In: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/z2.htm> [cit. 10. 1. 2013].

⁵⁰ MALÝ, K. a kol.: c. d., s. 413.

⁵¹ MALÝ, K. a kol.: c. d., s. 413.

⁵² PEROUTKA, Ferdinand: *Budování státu (1919)*. 2. díl. Praha 1991, s. 557.

⁵³ Zákon č. 318/1919 Sb. z. a n. o zajištění půdy drobným pachtýřům. In: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/z2.htm> [cit. 10. 1. 2013].

⁵⁴ Zákon č. 330/1919 Sb. z. a n. o pozemkovém úřadě. In: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/z2.htm> [cit. 10. 1. 2013].

⁵⁵ MALÝ, K. a kol.: c. d., s. 414.

⁵⁶ LACINA, V.: *Zlatá léta*, s. 33.

pozemkového majetku, a mohl také navrhovat zákony, které souvisely s úpravou majetkového vlastnictví pozemků.⁵⁷

Pozemkový úřad se stal jedním z nejmocnějších úřadů v Československu, neboť měl velké pravomoci (rozhodoval o tom, komu a kolik půdy bude odebráno a komu bude následně udělena) a manipuloval s velmi vysokými finančními částkami stejně tak, jako se statisíci hektarů půdy. Tento úřad byl tvořen⁵⁸ příslušníky různých politických stran, přičemž největší vliv měli již zmínění agrárníci.⁵⁹ To, že veřejnost nebyla s některými postupy SPÚ příliš spokojená, dokládají také záznamy Václava Čapka, čemuž se věnují následující kapitoly.

Mezi důležité prováděcí zákony, které navazovaly na záborový zákon, pařil zákon č. 81/1920 Sb. z. a n. o přidělu zabrané půdy (tzv. přidělový zákon). Tento zákon vymezil, jak bude půda přidělována a kdo se může o přiděl přihlásit. Půdu například nemohly získat osoby, které byly souzeny za trestné činy a ztratily tak volební právo, osoby nemající státní občanství Československé republiky (s výjimkou těch, kteří si občanství obstaraly do dvou let) či osoby, které nebyly tělesně či duševně schopné vykonávat na přidělené půdě úkony, pro něž byla půda určená (s výjimkou toho, pokud se jednalo o zaopatření válečných invalidů).⁶⁰

Jak upozorňoval článek v *Pozemkové reformě* z roku 1922, podle §1 přidělového zákona získali pozůstalí legionářů či sami legionáři, kteří se vrátili ze zahraničí, přednostní právo na přiděl půdy. Zákony týkající se pozemkové reformy totiž musely počítat také s reemigrací, tj. návratem vystěhovalců, kteří měli zájem o zisk půdy v Československu. Jako problém se postupně projevilo nedostatečné množství půdy, kvůli kterému nebylo možné uspokojit požadavky všech přihlášených žadatelů.⁶¹

Posledním z prováděcích zákonů byl zákon č. 329/1920 Sb. z. a n. o převzetí a náhradě za zabraný majetek pozemkový (zákon náhradový). Tím bylo mimo jiné rozlišeno, které pozemky budou převzaty bez náhrady a které s náhradou.

⁵⁷ Zákon č. č. 330/1919 Sb. z. a n. o pozemkovém úřadě. In: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/z2.htm> [cit. 10. 1. 2013].

⁵⁸ Nehledě na tradičně dodržované pravidlo, že úřady jsou politicky nezávislé.

⁵⁹ PEROUTKA, Ferdinand: *Budování státu* (1919). 2. díl. Praha 1991, s. 567–8.

⁶⁰ Zákon č. č. 81/1920 Sb. z. a n. o přidělu zabrané půdy. In: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/z2.htm> [cit. 10. 1. 2013].

⁶¹ Příspěvek Ing. Antonína Pavla. *Pozemková reforma*: úřední věstník Pozemkového úřadu. roč. 3, č. 1, 1922, s. 1–2.

Tzv. přejímací cenou za převzatý pozemek byla cena „vyplývající z průměru cen docilovaných v letech 1913 až 1915“.⁶²

Na základě všech zmíněných opatření se roku 1919 rozběhla pozemková reforma. To, že si veřejnost mnohdy nedokázala dané zákony správně vyložit, dokládá článek z roku 1923 uveřejněný v *Pozemkové reformě*, který vysvětluje význam slova *zábor* a rozdíl mezi pojmy *zabraný* a *převzatý*. Podle něho mohl být na pozemky majitele, jež trvale špatně hospodařil, uvalena úřední správa nebo trvalý dozor, čímž se půda stává zabranou (jak se stalo i se panstvím Thurn—Taxisů v Litomyšli, viz dále). Pokud se SPÚ rozhodl převzít zabraný majetek nebo jeho část, oznámil to nejprve patřičnému soudu, v jehož pozemkových knihách byla nemovitost zapsána. Soud poté s tímto rozhodnutím obeznámil vlastníka půdy, který měl možnost vyjádřit se do třiceti dnů. V druhé fázi - v přidělovém řízení - byl statek v pozemkové knize přepsán státu nebo novému majiteli.⁶³

⁶² Zákon č. 329/1920 Sb. z. a n. o převzetí a náhradě za zabraný majetek pozemkový. In: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/z2.htm> [cit. 10. 1. 2013].

⁶³ Článek Dr. Fialy. *Pozemková reforma*. *Ústřední věstník Pozemkového úřadu*, roč. 4, č. 1-3, 1923, s. 8—10.

2. Situace na Litomyšlsku ve dvacátých letech 20. století

Na Litomyšlsku, podobně jako v jiných okresech, panovala na podzim roku 1918 slavnostní nálada vyvolaná vznikem samostatného státu. Dne 8. listopadu v Litomyšli uspořádali místní hasiči a členové spolku Sokol oslavný průvod, který směřoval na Šibeniční vrch, kde bylo na tzv. „očistné hranici“ spáleno vše, co připomínalo panování rodu Habsburků. Této akce se zúčastnilo asi dva tisíce lidí⁶⁴, což dokazuje důležitost, která byla této události přikládána, ale také radikálnost, se kterou se lidé snažili zcela oprostit od předcházející, „nesvobodné“ doby. Jak již bylo uvedeno v první kapitole, nadšení a oslavy byly poměrně rychle vystřídány silným sociálním napětím, které pramenilo nejen ze špatného a neefektivního zásobování, na základě něhož lidé trpěli hladem, ale také z akutního nedostatku bytů. Bytová komise se proto snažila zabírat prázdné byty využívané jako sklady a stavět nové, aby uspokojila vysokou poptávku.⁶⁵

Obecní samosprávu v Litomyšli zajišťovala politická obec Litomyšl⁶⁶, v jejímž čele stál od června 1919 purkmistr MUDr. František Lašek⁶⁷ a čtyřčlenná rada. Dalším samosprávným orgánem byla osada města Litomyšle, v jejímž čele stál starosta.⁶⁸ Změnou organizace okresní samosprávy v roce 1919 došlo také k přeměně okresního zastupitelstva⁶⁹ a okresního výboru na okresní správní komisi, jež stejně jako předchozí úřady sídlila v Litomyšli a zahájila svoji činnost 15. října 1919 pod vedením předsedy Václava Čapka⁷⁰ (viz přílohy). Jak si Čapek poznamenal, tyto významné personální změny byly důležitým předpokladem pro budoucí prosperitu celého okresu, neboť noví představitelé jednotlivých úřadů se snažili udržovat co nejlepší vztahy:

„S ustavením správní komise odešli staří pracovníci, léta trvající boj mezi městem a venkovem byl – jaksi bez řečí – překonán. Staří rivalové Dostál⁷¹ a Laub⁷²

⁶⁴ SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, poř. č. 110, sign. KR 20. *Kronika města Litomyšle založená r. 1921. Obsahuje záznamy od památného dne 28. října 1918*, s. 26.

⁶⁵ Tamtéž, s. 38.

⁶⁶ Od roku 1850 patřily pod politickou obec také části Záhrad', Zaháj, Suchá a Lány, které byly až do té doby součástí zámeckého panství. Všechny tyto části si také vytvořily svoje vlastní osadní samosprávy. SKŘIVÁNEK, Milan: *Litomyšl 1259 – 2009. Město kultury a vzdělávání*. Litomyšl 2009, s. 227–28.

⁶⁷ Tamtéž, s. 309.

⁶⁸ Tento úřad vznikl za účelem správy zejména těch lesů, které před rokem 1848 patřily do feudálního majetku města. Tamtéž, s. 228.

⁶⁹ Okresního zastupitelstvo zahájilo svoji činnost v roce 1865 a od roku 1910 sídlilo v Litomyšli v domě č. p. 79 na Záhradi (viz přílohy). Jeho působnost byla vymezena soudním okresem Litomyšl. RŮŽIČKA, Jindřich a kol.: *Okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli. Průvodce po fondech a sbírkách*. 1972, s. 66–67.

⁷⁰ Tamtéž, s. 67.

⁷¹ František Dostál z Morašic, okresní starosta a poslanec, za války předseda dobytčí ústředny v Praze. *Vzpomínky Václava Čapka*. Rukopis v držení Václava Čapka ml., s. 181.

zmizeli, nový purkmistr zahr. rada MUDr. Fr. Lašek nebyl starými spory zatížený a vítal mír mezi oběma korporacemi tak jako jsem ho vítal já.“⁷³

Litomyšlský zámecký velkostatek vlastnila v této době knížecí rodina Thurn–Taxisů pocházející z Řezna. Ve východních Čechách to však nebyl jediný velkostatek náležící této rodině – mezi další patřil Košumberk, Rychmburk a Chroustovice. Zámecký velkostatek Litomyšl vydražil Maxmilián Karel kníže Thurn–Taxis⁷⁴ roku 1855 od zadlužených majitelů Valdštejn–Vartemberků za 1 807 000 zlatých⁷⁵. Na Litomyšlsku Thurn–Taxisové vlastnili celkem 6 854 ha půdy⁷⁶, z čehož 4 594 ha tvořilo půdu lesní. Pro taxiské hospodářství bylo charakteristické především to, že se všechny dvory litomyšlského panství dlouhodobě pronajímaly a Taxisové měli ve své vlastní režii pouze rybníkářství a lesnictví, neboť obě tato odvětví byla velmi výnosná. Na Litomyšlsku existovalo sedm lesních revírů: polesí Vysoký les, Chlumecký, Strakov, Kukle, Lubná, Mendryka a Přívrat⁷⁷, o jejichž přidělení se později svedl boj v rámci lesní reformy.

Na základě záborového zákona byla na litomyšlský velkostatek uvalena vnučená správa, nad níž převzal dohled státní úředník Václav Mašek dosazený Státním pozemkovým úřadem. Po vydání přidělového zákona (viz. první kapitola) začal SPÚ vyjednávat s tehdejší majitelem panství, Albertem Lamoralem Thurn–Taxisem o převzetí lesů z panství Rychmburk, Chotěšov a Litomyšl.⁷⁸ V *Kronice města Litomyšl* je zachován záznam z roku 1919, podle kterého měl Pozemkový úřad jednat o možnosti, že vnučená správa nad litomyšlským panstvím bude zrušena a panství se vrátí knížecí rodině⁷⁹ v původním rozsahu. Proti této změně se však zvedla vlna protestů zejména ze strany politické obce, která následně zaslala ministerskému předsedovi, ministru

⁷² Jan Laub ze Skutče, v letech 1901–1919 byl litomyšlským purkmistrem a v letech 1903–1908 starostou osady města Litomyšle. SKŘÍVÁNEK, M.: c. d., s. 287.

⁷³ Soukromá sbírka Václava Čapka ml., Rukopis *Vzpomínky Václava Čapka.*, s. 224. SKŘÍVÁNEK, M.: c. d., s. 228.

⁷⁵ Václav Čapek v brožurě *Lesní reforma na Litomyšlsku* (str. 6) uvádí, Taxis koupil panství tak levně, že se mezi lidmi ještě velmi dlouho tradovalo, že při rozpočítání dané ceny zaplatil nový majitel za jeden strom pouze jeden krejcar. Tento argument se stal opět aktuálním také v době, kdy docházelo k jednáním s Thurn–Taxisem o ceny jednotlivých lesních ploch.

⁷⁶ SOkA S, fond Rukopisy, R 149. RŮŽIČKA, Jindřich: *První pozemková reforma na zámeckém velkostatku Litomyšl*, 1953, s. 1.

⁷⁷ Státní oblastní archiv v Zámruku. Inventář k fondu Velkostatek Litomyšl 1513–1949, s. 9–10.

⁷⁸ BISKUP, Jan: *Jak získala Osada města Litomyšle přiděl lesů ze záboru Státního pozemkového úřadu na litomyšlském panství Thurn–Taxise*. Litomyšl 1934, s. 3.

⁷⁹ V měsíčníku *Pozemková reforma* se roku 1920 objevila tato zpráva: „Na Státní pozemkový úřad přešlo také vedení vnučených správ, které byly uvaleny na některé velkostatky hned po vzniku Československa. Státní pozemkový úřad je postupně revidoval a některé zrušil.“ *Pozemková reforma. Ústřední věstník Státního pozemkového úřadu*, roč. 1, č. 10, 1920, s. 18.

zemědělství i předsedovi Pozemkového úřadu nesouhlasný telegram.⁸⁰ Obavy místních obyvatel jsou zcela pochopitelné, neboť zrušení státního dozoru by znamenalo, že Taxisové mohou opět volně nakládat se svými pozemky a došlo by tak k ohrožení celého procesu pozemkové a lesní reformy.

Údajné plány na zrušení správy nad místním velkostatkem vzbuzovaly obavy a nespokojenost i v roce 1920, kdy do Litomyšle dorazila státní komise⁸¹, která měla za úkol zkontrolovat zdejší vnucenou správu a její činnost. Téhož roku došlo také k určitému zmírnění vnucené správy, která se změnila na státní dozor.⁸² Výrazem nespokojenosti s dosavadním vývojem se stala protestní schůze, která se konala na Horním náměstí v Litomyšli dne 28. března 1920. Hlavní projev patřil prvnímu náměstkovi purkmistra a členovi Národního shromáždění Františku Hrdličkovi. Představitelé politické obce se následně usnesli, že zašlou Pozemkovému úřadu další stížnost týkající se plánovaných změn, upozorní na nespokojenost obyvatel a zaručí se, že po ustanovení náhradového zákona se budou o příděl z tohoto panství určitě zajímat.⁸³

Nastalá situace také byla hlavním tématem jednání mezi Františkem Hrdličkou společně s předsedou okresní správní komise Václavem Čapkem okresním tajemníkem JUC Janem Novákem a prezidentem SPÚ Karlem Viškovským během jedné z intervencí v Praze. Hlavním bodem jednání bylo zamýšlené zrušení státní správy, přičemž se litomyšlské delegaci ze strany SPÚ dostalo ujištění, že zábor velkostatků zrušen nebude. Další novinkou, se kterou se zástupci z jednání vraceli zpět do Litomyšle, bylo plánované zřízení centrální správy taxiských statků, jejíž centrum mělo být právě v Litomyšli. Proti tomu se však ohradil František Hrdlička, podle něhož mohl mít velký počet cizích úředníků špatný vliv na místní dění.⁸⁴

Původní majitelé litomyšlského velkostatku se však záboru pozemků a reformě dlouhou dobu bránili, což vedlo ke zdoluhavým vyjednáváním o rozsahu půdy a její kupní ceně. Taxisovou odmítavou reakcí byl také pokus vytěžit na poslední chvíli z již

⁸⁰ SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, poř. č. 110 sign. KR 20. *Kronika města Litomyšle založená r. 1921. Obsahuje záznamy od památného dne 28. října 1918*, s. 48.

⁸¹ Členy této komise byl Dr. František Fiala zastupující SPÚ a stavební rada Jan Fiala reprezentující správu Thurn–Taxiského velkostatku. SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, poř. č. 110 sign. KR 20. *Kronika města Litomyšle založená r. 1921. Obsahuje záznamy od památného dne 28. října 1918*, s. 64.

⁸² SOkA S, fond Rukopisy, R 149, RŮŽIČKA, J.: c. d., s. 1.

⁸³ SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, poř. č. 110 sign. KR 20. *Kronika města Litomyšle založená r. 1921. Obsahuje záznamy od památného dne 28. října 1918*, s. 76–77.

⁸⁴ Tamtéž, s. 63–64.

„ztracených“ lesů co nejvíce, takže docházelo k nadměrné těžbě dřeva a současné devastaci jednotlivých lesních revírů určených pro účely lesní reformy.⁸⁵

Také Čapek v jedné ze svých mnoha pracovních cest do Prahy⁸⁶, kterou s profesorem Vejrychem podnikl 13. května 1921, jednal s ing. Romanem z Pozemkového úřadu, jež provedl revizi litomyšlského lesního hospodářství a potvrdil, že zabrané lesy čekající na přiděl jsou „drancovány“. Proti tomuto závěru se však ohradil knížecí lesní rada Placht, takže do litomyšlských lesů byla následně poslána komise ještě jedna. Ing. Roman navíc oba muže ujistil, že celý proces přidělu zabraných lesních revírů brzy prospěje ke zdárnému konci a zástupci okresu se proto nemusí ničeho obávat. Vyslovil také teorii, že Thurn—Taxis je ochotný nabídnout celé litomyšlské panství, aby mu zůstala panství ostatní (Rychmburk aj.).⁸⁷ Státní dozor, jenž byl na litomyšlský velkostatek uvalen, byl nakonec zrušen již roku 1922, ale k oficiálnímu zrušení došlo až roku 1933.⁸⁸

Knížecí rodina Thurn—Taxisů proces pozemkové a lesní reformy na svém panství zdržovala také tím, že s Pozemkovým úřadem zdlouhavě smlouvala o rozsahu zabrané půdy či přidělových cenách pozemků. SPÚ požadoval z litomyšlského velkostatku přibližně 2500 ha půdy, ale Taxis byl na jednání roku 1929 ochotný poskytnout pouze 1400 ha⁸⁹ zahrnující polesí Přívrat, část Vysokého lesa, Kukle a Chlumeck. Lesní reforma na Litomyšlsku se na počátku třicátých let 20. století dostala také do mezinárodní roviny, neboť Taxis zažaloval Československou republiku za podobu provádění pozemkové reformy u Mezinárodního Rozhodčího soudu v Haagu a požadoval 45 milionů korun jako odškodné.⁹⁰

⁸⁵ Na tuto skutečnost upozorňuje dopis okresní správní komise v Poličce zaslaný ministerstvu zemědělství v Praze dne 18. 7. 1922, podle kterého dochází v lesích Mílovického revíru (panství Rychmburk) k nepřiměřenému kácení lesů. Podle OSK mělo ministerstvo neodkladně nařídit přísný dozor všech lesů, které byly předmětem lesní reformy, protože se domnívaly, že k těmto excesům dochází i v jiných lesních revírech. SOkA S, fond Okresní zastupitelstvo v Poličce, kart. 29, inv. č. 209. *Dopis okresní správní komise v Poličce ministerstvu zemědělství v Praze.*

⁸⁶ Čapek uvádí, že okresní správní komise financovala jeho časté služební cesty do Prahy částkou pokrývající cenu cestovního rychlíkem druhé třídy, k čemuž obdržel ještě 50 Kč. To mu obvykle vystačilo na jeden den, a proto během svých cest do Prahy v rámci šetření často bydlel u svých přátel. Kromě jednání v Praze také navštěvoval galerie či divadla a tato kulturní obohacení považoval za „nepřímou odměnu za svojí špatně placenou práci“ a několik desítek intervencí, které podnikl v zájmu okresu i osady. Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Rukopis vzpomínky Václava Čapka*, s. 200—1.

⁸⁷ Tamtéž, s. 241—42.

⁸⁸ SOkA S, Rukopisy, R 149, RŮŽIČKA, J.: c. d., s. 1.

⁸⁹ Tuto výměru uvádí *Kronika města Litomyšle 1933 – 1935*. V brožurě *Lesní reforma na Litomyšlsku* Václav Čapek uvádí rozlohu 2039 ha.

⁹⁰ ČAPEK, V.: c. d., s. 22.

Četná jednání týkající se lesní reformy se rozběhla nejen mezi úřady a původními majiteli půdy, ale také mezi okresem, osadou a politickou obcí či dokonce mezi „sousedy“, kteří usilovali o stejné územní celky (především okres Litomyšl a osada Polička). V tomto konkurenčním boji o pozemkovou reformu trvajícímu 15 let⁹¹, se stala hlavním přímluvcem a propagátorem celého procesu okresní správní komise a její členové.

⁹¹ Pozemková a lesní reforma v okrese Litomyšl může být vymezena lety 1919 (první žádosti o přiděl pozemků a lesů) až 1934, kdy byl okresu oficiálně přidělen Vysoký les, o jehož zisk správní komise usilovala téměř od svého vzniku. ČAPEK, V.: *c. d.*, s. 8.

3. Okresní správní komise a její význam pro reformu

Jak již bylo řečeno, okresní správní komise (OSK) vznikly jako nástupci okresních zastupitelstev a okresních výborů. Dne 9. září 1919 obdržel Václav Čapek, první předseda tohoto úřadu, dopis od okresní politické správy v Litomyšli, ve kterém byl informován o ustavení OSK. Čapek byl „velmi překvapen, neboť s ničím takovým nepočítal, o takový post se neucházel a ani se nezajímal o dění v okrese.“ Věřil však, že se jedná pouze o provizorní řešení, které zajistí okresní samosprávu do doby, než bude provedena řádná úprava politické správy a samosprávy.⁹² Čapek, přičítal svoje jmenování do tohoto úřadu zejména vlivu republikánské strany, která mu tímto způsobem chtěla zřejmě vyjádřit svoji vděčnost za vzájemnou spolupráci a dosavadní kvalitně odváděnou práci v okresním Sdružení chovatelů hospodářských zvířat.⁹³

Kromě Čapka se OSK skládala z okresního tajemníka JUC Jana Nováka, protokolisty Karla Poplera, vedoucího okresního ústavu pro zprostředkování služeb a práce Sýkory a správce lomu v Budislavi Šlegla. K nim se posléze připojil ještě Petr Marek, jenž byl zaměstnán jako pokladník.⁹⁴ Správní komise vytvářela svojí činností určitý spojovací článek mezi obcemi a zemskou správní komisí. Jejím hlavním úkolem bylo dohlížet na hospodaření celého okresu a tlumočit zemské komisi požadavky či stížnosti jednotlivých obcí. Díky tomu se okruh činnosti OSK neustále rozšiřoval a práce jednotlivých členů se stala intenzivnější, než původně Čapek odhadoval. OSK se snažila zachovat dobré vztahy se všemi obcemi v okrese a také národnostními menšinami, díky čemuž se zde podle Čapkových slov podařilo udržet „i v těch revolučních letech klid a mír“.⁹⁵

Ve Státním okresním archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli se zachoval obsáhlý fond s názvem *Okresní zastupitelstvo*, který obsahuje mnoho dokumentů reflektujících činnost správní komise na Litomyšlsku. Tyto informace poskytují badateli cenný zdroj, na jehož základě lze rekonstruovat život a dění v jednotlivých obcích ve 20. a 30. letech minulého století. Obce se totiž na OSK obracely v otázkách lesního hospodářství,

⁹² Důkazem toho, že Václav Čapek považoval nově zřízenou OSK pouze za dočasné řešení, je záznam ze zasedání komise, kdy byly projednávány platy jednotlivých úředníků. Čapkovi bylo nabídnuto 10 000 K, ale on tuto nabídku odmítl s tím, že se spokojí s 1 000 K ročně stejně, jako jeho předchůdce Dostál. „Ustavení okr. správních komisí je jen provisorium, které nebude dlouho trvat a nastane definitivní úprava politické správy.“ Jelikož se v tomto odhadu spletl, ve svých vzpomínkách se později přiznal k tomu, že tento plat byl „směšný“ a nedostatečný. Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Rukopis vzpomínky Václava Čapka*, s. 196.

⁹³ Tamtéž, s. 179–181.

⁹⁴ Tamtéž, s. 195–96.

⁹⁵ Tamtéž, s. 207.

obecních přírážek, povolení k odprodeji pozemků soukromým osobám a v neposlední řadě také musely podávat pravidelné zprávy o obecních rozpočtech, složení místních obecních výborů atd. Ve fondu se dochovala také bohatá korespondence správní komise nejen s okolními vesnicemi, ale také s radou osady Litomyšl, Okresním soudem či okresní správou politickou.⁹⁶

Litomyšlský okres měl poměrně rozsáhlou finanční základnu, neboť předchůdce OSK - okresní výbor - hospodařil těsně před válkou a také během války velmi úsporně a nový úřad zdědil „několik statisíc rakouských korun a dluhy žádné, s čímž se staří páni [bývalí členové okresního výboru] velmi honosili“. Tento fakt byl nesporně velmi důležitým předpokladem pro úspěšné plnění mnoha důležitých úkolů, jejichž řešením se měla správní komise zabývat.⁹⁷ Čtyři nejdůležitější a zároveň nejrozsáhlejší pilíře, na nichž činnost OSK stála, mohou být definovány takto: elektrifikace⁹⁸, výstavba nových či oprava starých okresních silnic⁹⁹, dohled nad obcemi a v neposlední řadě také pozemková a lesní reforma.

Mimo zmíněné úkoly byla OSK krátce po svém vzniku nucena řešit závažný problém spojený s nestabilitou stávajícího zřízení. Jednalo se o snahu několika měst ležících v okresech sousedících s Litomyšlskem vytvořit okresy nové a stát se zároveň jejich centry, tedy okresními městy. Tyto snahy nacházely oporu v zákonu o župním zřízení¹⁰⁰, podle něhož mohla vláda pouhým nařízením slučovat či rozlučovat okresní úřady, měnit jejich sídla či obvody. Roku 1920 se v tomto směru angažovala zejména

⁹⁶ SOkA S, kart. 69, fond Okresní zastupitelstvo.

⁹⁷ Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Rukopis vzpomínky Václava Čapka*, s. 192.

⁹⁸ Václav Čapek zastupoval OSK ve Východočeském elektrárenském svazu a účastnil se různých jednání, na jejichž základě byly elektrifikovány další obce okresu. Velmi agitoval pro elektrifikaci ve Sloupnici, ze které pocházel, neboť mínění veřejnosti bylo spíše váhavé. Jelikož Sloupnice, Heřmanice a Voděřady byly první obce okresu, do kterých měl být elektrický proud zaveden, panovaly zde jisté obavy. Čapek přiznal, že u oponentů a nerozhodných jedinců nikdy veřejně neagitoval tak, jako právě před veřejným hlasováním o elektrifikaci. „Eventuální neúspěch považoval za ztrátu své prestiže“. Na základě hlasování byl do Sloupnice elektrický proud zaveden (Čapek neuvádí přesný rok, ale jednalo se o 1. polovinu 20. let). Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Rukopis vzpomínky Václava Čapka*, s. 230–31.

⁹⁹ Ke stavu silnic v okrese ke konci 20. let se poměrně nelichotivě vyjádřil článek *Hanebná silnice na Litomyšlsku* v periodiku Východočeský republikán, č. 25, rok 1927. Podle něho si silnice Litomyšl-Němčice-Horní Sloupnice nezaslouží, aby byla nazývána silnicí, protože se jedná jen o tři řady hrubého šterku, mezi nimiž jsou vyježděné dvě koleje podobající se korytům potoka atd. Václav Čapek na tento článek reagoval dopisem zasláným do redakce zmíněného periodika, ve které vysvětloval potíže, jež OSK musí ve spojitosti s 250 kilometry silnic náležících k okresu řešit. Uvádí, že není jednoduché uvést silnice do dobrého stavu v tak krátkém čase, neboť až do roku 1919 byl jejich povrch šterkovan pouze měkkým šterkem (ten byl vyměněn za šterk tvrdý z lomu v Budislavi), okres také zatím neměl svůj vlastní válec na úpravu povrchů a navíc se jednalo o finančně značně náročnou činnost. Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Dopis Václava Čapka redakci Východočeského republikána z 1. 7. 1927*.

¹⁰⁰ Zákon o župním zřízení byl vydán 29. února 1920. Po mnoha negativních ohlasech převážně z Čech nakonec nikdy nevstoupil v platnost a byl realizován pouze na Slovensku. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka—JANÁK, Jan—DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha 2005, s. 351.

Choceň a Brandýs nad Orlicí požadující od litomyšlského okresu obce Džbánov, Voděrady a Jehnědí s osadou Hrádek, které by se staly součástmi nově vzniklých okresů. Správní komise zaslala 28. dubna 1920 ministerstvu vnitra dopis, ve kterém s těmito snahami důrazně nesouhlasila a protestovala proti dělení existujících samosprávných okresů:

„Důraz by měl být kladen zejména na tradiční uspořádání, anebo by měly být vytvořeny centrální plány, jak upravit podobu stávajících okresů, aby nedošlo ke zmatkům a nedůsledným dělením... Zmenšení okresu by vedlo k jeho hospodářskému oslabení a kromě všech různých neblahých důsledků pro litomyšlský okres by to znamenalo také oslabení národnostní převahy Čechů. Tyto trhací tendence má i Polička, která požaduje Lezník, Pohoru, Sebranice aj. a Česká Třebová, která chce získat Zhoř, Svinnou a Kozlov. [Jedná se o] bezohledně egoistické a nerozumné usilování měst v sousedství okresu litomyšlského o zřízení okresního soudu a úřadu.“¹⁰¹

Česká Třebová se pokoušela o zřízení okresu ve svůj prospěch i později, což dokazuje kopie dopisů rozeslaných osmi obcím v okrese dne 15. května 1922, v němž je správní komise v Litomyšli informuje o snaze Třebové zřídit okresní soud, pod jehož správu by dané obce připadly.¹⁰² Pro pozdější soupeření litomyšlského okresu s osadou Polička o přiděl lesního revíru Vysoký les je však důležitý poznatek, že vztahy mezi Litomyšlí a Poličkou již byly kvůli těmto separatistickým snahám rozvířeny na počátku 20. let a další rozpory tedy jen přispívaly k vzájemným déle trvajícím antipatiím.

Župní zřízení však nevzbuzovalo obavy jen z důvodu dělení okresu a rozpadu stávající politické správy, ale mohlo také ohrozit samotnou pozemkovou a lesní reformu. Během již zmíněné intervence do Prahy uskutečněné dne 13. května 1921 navštívili prof. Vejrych a Čapek mimo jiné také poslance Udržala¹⁰³. Zajímali se o to, zda pokud by opravdu došlo k župnímu zřízení, přešel by veškerý okresní majetek do vlastnictví státu, což by zmařilo všechny dosavadní snahy OSK o získání lesů pro okres. Odpověď byli oba zřejmě potěšeni, neboť lesy měly zůstat ve vlastnictví

¹⁰¹ SOkA S, kart. 34, fond Okresní zastupitelstvo. Úryvek z dopisu Václava Čapka zaslaného 28. dubna 1920 ministerstvu vnitra.

¹⁰² Soukromá sbírka Václava Čapka ml.. *Dopis Správní komise „Zřízení okresního soudu v České Třebové“* ze dne 15. 5. 1922, číslo 875.

¹⁰³ Ve Františka Udržala, který byl členem republikánské strany, vkládala OSK a převážně Václav Čapek zpočátku velké naděje. Věřili, že svým vlivem může napomoci úspěšnému přidělu pozemků a lesů přidělu z Thurn–Taxiského záboru.

okresů, přičemž župa měla vše pouze kontrolovat. Udržal ještě dodal, že se připravuje zákon, podle něhož by všechny lesy „podléhající záboru byly dány okresům“, ovšem kromě lesů v pohraničí, aby nedošlo k posílení německé menšiny.¹⁰⁴

Činnost okresní správní komise tedy byla velmi rozličná, přičemž otázka pozemkové a lesní reformy tvořila jen jednu oblast této činnosti. Na druhou stranu však lze s jistotou tvrdit, že možnost získání lesů ze záboru Thurn–Taxise nebylo na Litomyšlsku podceňováno a někteří členové správní komise se v této záležitosti snažili udělat v rámci možností co nejvíce. Z litomyšlského okresu vzešla iniciativa¹⁰⁵ na uspořádání společné schůze všech okresů, jež měly zájem o přiděl lesů ze zabraných velkostatků. Správní komise v Litomyšli „zahájila u českých okresů velkou akci“, se kterou souhlasilo 62 okresů, tři nesouhlasily, jeden chtěl vyčkat a jeden neměl zájem.¹⁰⁶

Také okresní správní komise v Poličce obdržela dopis, který obsahoval pozvání na plánovanou schůzi zmíněných okresů v Praze, jíž se měl zúčastnit i odborný referent, který by přítomným zástupcům okresů vysvětlil nastalou situaci a podal by pokyny pro další postup. Poličský okres s návrhem souhlasil, s tím, že jeho zástupcem na této schůzi bude předseda místní Správní komise Šťastný.¹⁰⁷ Tento projekt však nakonec nebyl realizovaný, neboť ministr zemědělství Staněk, který přislíbil celou akci podpořit, okresům poradil, aby schůzi odložily, neboť stát v danou chvíli řešil především postátnění pohraničních lesů a žádosti okresů by celou situaci jen komplikovaly.¹⁰⁸ Určitým přínosem těchto jednání však bylo zřízení *Komitétu pro přiděl lesní půdy korporacím samosprávným při Svazech československých měst a českých okresů*¹⁰⁹.

Mezi hlavní osobnosti angažující se na Litomyšlsku při prosazování lesní reformy, patřil Václav Čapek (viz přílohy) a Tomáš Flídr¹¹⁰, kteří získali podporu senátorky

¹⁰⁴ Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Rukopis vzpomínky Václava Čapka*, s. 246–47.

¹⁰⁵ Prvním, kdo vystoupil s návrhem spojení sil všech zainteresovaných okresů, byl poslanec republikánské strany František Staněk. Realizace jeho návrhu se chopila OSK v Litomyšli. ČAPEK, V.: c. d., s. 12.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 12.

¹⁰⁷ SOkA S, fond Okresní zastupitelstvo v Poličce, kart. 29, inv. čís. 209. *Dopis OSK Polička s odpovědí pro OSK Litomyšl z 22. 2. 1922.*

¹⁰⁸ ČAPEK, V.: c. d., s. 12.

¹⁰⁹ Do čela Okresního lesního komitétu byl dosazen Jan Novák, jenž byl roku 1924 vystřídán Václavem Čapkem. O lesním komitétu a jeho činnosti se mi, bohužel, nepodařilo v archivním materiálu najít žádnou zmínku. Čapek ve své brožuře uvádí, že tento spolek podnikl několik intervencí v Praze zaměřených na urychlení přidělu lesů, ale ve výsledné fázi jeho činnost neměla žádné zásadní výsledky. Komitét zanikl společně se zánikem správní komise v roce 1929. Tamtéž, s. 12–13; 18.

¹¹⁰ Tomáš Flídr z Osíka. Dlouholetý přítel a spolupracovník Čapka, který působil jako starosta obce, místní školní rada a angažoval se v organizaci Sokol. Byl členem Okresního hospodářského společenstva,

Anny Chlebounové, ministerského předsedy Františka Udržala, poslance Ing. Jindřicha Žilky¹¹¹ či senátora Josefa Stržila. Jak také Čapek uvádí, nepopiratelné zásluhy na lesní reformě měla i Republikánská strana, která se o její průběh velmi zajímala.¹¹² I po změně samosprávy v roce 1929, kdy byly stávající okresní správní komise zrušeny a vznikla opět okresní zastupitelstva a okresní výbory, zůstali Čapek i Flídr aktivně zapojeni do jednání o zisk lesů, neboť se oba stali členy okresního výboru a navíc získali od okresního hejtmána pověření, aby se o přiděl lesů i nadále starali.

Litomyšlsko, stejně jako například sousední Poličsko, bylo zařazeno až do druhého pracovního plánu provádění pozemkové reformy, který se rozběhl od počátku roku 1924. Na konci roku 1923 SPÚ také oznámil, že v rámci nově započatého (druhého) programu bude provedena reforma na všech zabraných nemovitostech¹¹³. Žadatelé však museli čekat ještě několik dalších let, než požadované přiděly půdy opravdu získali do osobního vlastnictví.

založil Okresní spolek pro chov chladnokrevných koní a v neposlední řadě byl již od roku 1919 (stejně jako Čapek) za republikánskou stranu členem OSK v Litomyšli, později také okresního výboru. Společně s Čapkem se výrazně projevil především při jednání o přiděl Vysokého lesa, „který byl jeho láskou“. ČAPEK, Václav: *In memoriam Tomáše Flídra*. Východočeský republikán, 23. 10. 1936.

¹¹¹ Ing. Jindřich Žilka byl generálním tajemníkem Republikánské strany, který se zabýval pozemkovou reformou a v roce 1936 se jako zahraničněpolitický expert agrární strany snažil o neoficiální vyjednávání s Němci. KLIMEK, Antonín: *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek XIV 1929–1938. Praha; Litomyšl, 2002, s. 242; 448. Václav Čapek Žilku několikrát navštívil v Praze, kde jednali o dalším postupu ve věci pozemkové reformy. Žilka podporoval lesní reformu na Litomyšlsku, ale zároveň byl zastáncem rozsáhlých kompenzací pro Poličku, kterými by osada Litomyšl vyšla z reformy téměř „na prázdko“. Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Rukopis vzpomínky Václava Čapka*, s. 173–74.

¹¹² Podle Čapka byli agráři jedinou politickou stranou, která se o reformu v okrese starala. ČAPEK, V.: *c. d.*, s. 13.

¹¹³ *Pozemková reforma. Ústřední věstník Státního pozemkového úřadu*, roč. 4, č. 10–12, 1923, s. 183.

4. Korporace usilující o přiděl lesů ze záboru panství

Thurn—Taxisů

„Pozemková reforma se musí hnouti. Bud' to budeme míti lesy a pole patřící nyní Liechtensteinům, Taxisům atd. a bude republika republikou, anebo se jim to nechá a bude patřit republika cizákům a ne nám.“¹¹⁴

Správní komise projevila hned od počátku zájem o zisk lesů ze záboru knížecího majetku. Podle Čapka se jednalo o historickou příležitost, kterou by bylo velmi nemoudré a krátkozraké nevyužít. Na schůzi konané dne 12. března 1921 její členové odsouhlasili, aby se okres ucházel o veškeré lesy, rybníky i o zámek náležící k místnímu velkostatku. Jako hlavní argument sloužilo to, že se jedná o hospodářský celek, jehož dělení mezi více soukromých majitelů by přineslo jeho značné hospodářské oslabení.¹¹⁵ Správní komise však nebyla jedinou korporací, která se na Pozemkový úřad s žádostí o přidělení majetku z Thurn—Taxiského záboru obrátila. Dalším žadatelem byla osada města Litomyšle, jež na jaře roku 1921 také zažádala o přiděl všech lesů a zámku.

Čapek se případného přidělu lesů pro osadu Litomyšl obával, ale jeho obavy se po již zmíněné intervence u Františka Udržala z 13. května 1921 ukázaly jako zbytečné. Udržal totiž na Čapkovu otázku, zda se mají obávat přidělu lesů pro město, „kategoricky odpověděl, že nikoliv“¹¹⁶. Na počátku snah o prosazení pozemkové a lesní reformy na Litomyšlsku vedle sebe tedy existovaly dvě korporace, které nezávisle na sobě žádaly o stejné přiděly. Tento postup byl však během několika let přehodnocen, neboť se ukázalo, že pokud se zmínění zájemci dohodnou a budou navzájem podporovat své požadavky, šance na úspěch bude několikanásobně vyšší.¹¹⁷

Vzájemná spolupráce osady a okresu však byla zpočátku komplikována tím, že osada Litomyšl udržovala přátelské vztahy s Poličkou, v níž OSK spatřovala nebezpečného konkurenta. Roku 1923 se osada Litomyšl rozhodla tuto „součinnost“ s Poličkou ukončit, na základě čehož došlo mezi osadou, politickou obcí a okresem

¹¹⁴ Slova Františka Udržala ze dne 13. května 1921. *Vzpomínky Václava Čapka*. Rukopis v držení Václava Čapka ml., s. 247.

¹¹⁵ ČAPEK, V.: c. d., s. 10.

¹¹⁶ Soukromá sbírka Václava Čapka ml. Rukopis *Vzpomínky Václava Čapka*., s. 247.

¹¹⁷ To však neznamená, že by osada zcela zastavila jednání s Thurn—Taxisem. Dokladem toho je Čapkova poznámka, podle které uzavřela osada s původním majitelem zvláštní úmluvu, na jejímž základě Thurn—Taxis osadě dovoluje hospodařit v daných lesích ještě před podepsáním definitivní smlouvy. Osada však musela předem a v hotovosti zaplatit polovinu kupní ceny. Poznámka byla připsaná na pozvánce k 49. schůzi okresního výboru v Litomyšli z 30. října 1933, čís. 27946/1. Soukromá sbírka Václava Čapka ml. v držení majitele.

k vzájemné dohodě potvrzující společný postup a vzájemnou podporu požadavků.¹¹⁸ Roku 1926 byla uzavřena dohoda další, podle které usiloval okres především o Vysoký les (Hochwald), část revíru Mendryka, Kukele, Chlumeck; osada žádala polesí Lubná a Přívrat a politická obec se snažila získat Strakov, další část Mendyky a zámek.¹¹⁹ Při bližším zkoumání dobových pramenů vychází najevo, že tato vzájemná spolupráce v praxi znamenala zejména to, že zástupci okresu, kteří podnikli řadu intervencí nejen u Pozemkového úřadu¹²⁰, ke svým požadavkům připojili také požadavky osadní a usilovali o jejich kladné vyřízení. Tato spolupráce byla pro osadu nesporně velmi výhodná, zatímco správní komise, resp. sám Čapek, sklídila za svoji aktivní podporu osady mnoho kritiky (viz dále).

Spolupráce mezi jednotlivými zájemci o půdu byla podle názoru Václava Čapka, hlavního propagátora této myšlenky, zásadní, neboť „otázka přidělu lesů byla otázkou politického vlivu a to strany republikánské“¹²¹. Po nástupu Špaleho¹²² do funkce okresního hejtmána byl jednotný postup okresu a osady přerušen, neboť Špale nebyl přílišným zastáncem této politiky. Za jeho nástupce dr. Kuchaře¹²³ se však tyto vztahy – na Čapkovo naléhání¹²⁴ – podařilo obnovit. Politická obec Litomyšl od svých požadavků po určité době odstoupila ve prospěch osady, čímž tedy měly osadě připadnout další pozemky.¹²⁵

Ve vzájemných vztazích mezi osadou a okresem se však začaly postupně projevovat závažné problémy bránící efektivní spolupráci. Správní komise s osadou

¹¹⁸ SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, poř. č. 113, sign. KR 23. *Kronika města Litomyšle 1933–1935*, s. 43.

¹¹⁹ ČAPEK, V.: c. d., s. 15–16.

¹²⁰ Čapek ve svém deníku vypočítává, že okres musel na získání lesů vynaložit cca 13 000 Kč. Od roku 1918 až do doby zápisu (tj. 1934) navštívil Čapek Prahu 70krát, z čehož 20krát v záležitosti lesní reformy, právní rada Novák cestoval do Prahy přibližně 10krát, Flídr také 10krát, Vejrych i Špale 5krát a Dr. Kuchař 8krát. Celkový počet cest (tj. 58) násobí průměrnou cenou jedné cesty, která činila asi 220 Kč a dochází k číslu 12 760 Kč. Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 214–15.

¹²¹ Tamtéž, s. 166.

¹²² V únoru roku 1929 byla provedena správní reforma, na jejímž základě nahradily okresními zastupitelstva v čele s okresními hejtmany bývalé okresní správní komise.

¹²³ Dr. Josef Kuchař – od roku 1931 stál v čele okresního úřadu. V období svého mandátu musel bojovat proti vysoké míře nezaměstnanosti a pomáhal organizovat stravování nezaměstnaných, což roku 1934 představovalo asi 200 obědů denně. SKŘIVÁNEK, Milan: *Litomyšl 1259 – 2009. Město kultury a vzdělávání*. Litomyšl 2009, s. 333.

¹²⁴ V brožůře *Lesní reforma na Litomyšlsku* (s. 20) Čapek uvádí, že členové okresního výboru doporučili Josefu Kuchařovi po jeho jmenování novým okresním hejtmánem, aby s osadou znovu navázal styky. Ve svých osobních poznámkách však Čapek přiznává, že v této otázce vytvářel na Kuchaře tlak především on sám.

¹²⁵ SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, poř. č. 113, sign. KR 23. *Kronika města Litomyšle 1933–1935*, s. 43.

uzavřela dohodu, že pokud se podaří pro osadu získat požadovaná polesí, přenechá Pozemkovému úřadu jako kompenzaci pole ve Sloupnici, Desné aj., která poté budou moci odkoupit drobní pachtýři. Proti této dohodě se poprvé odmítavě postavil starosta města, neboť roku 1932 byly až z 80 % zničeny požadované lesy v Lubné následkem sněhových polomů a osada o ně ztratila zájem. Na základě toho se snažila odstoupit od dohody, což Čapka velmi zneklidňovalo.¹²⁶

Vztahy mezi okresem a obcí nebyly zdaleka ideální, což velkou měrou komplikovalo jednání se SPÚ v Praze. Další komplikace ve vzájemných vztazích se paradoxně objevily roku 1932, kdy Pozemkový úřad přislíbil okresu přidělení revíru Vysoký les (viz pátá kapitola). Osada Polička, jež byla největším konkurentem litomyšlského okresu v boji o Hochwald a svojí angažovaností v tomto procesu velkou měrou přispívala k prodlužování jednání, následně prohlásila, že pokud od SPÚ nezíská Hochwald, nemá již zájem ani o zisk Strakova, který tak mohla bez větších komplikací získat osada Litomyšl. Tímto krokem měly být uspokojeny hlavní požadavky obou korporací, ale na vzájemném jednání mezi okresem a osadou, k němuž došlo dne 10. ledna 1933, byla vidět „nechuť osady k vyjednávání“. Díky tomu, že se naskytla příležitost získat Strakov bez značných překážek, se osadě zdály výše zmíněné smluvené kompenzace pro další obce zbytečné. Václav Čapek tuto situaci ve svých vzpomínkách okomentoval následovně:

„Vidí zkrátka jen svůj prospěch a nepřejí venkovským obcím ničeho. Všecko se točí okolo toho, že my jsme pevně přesvědčeni, že bez politického vlivu republikánské strany nebyl by dostal nic ani okres tím méně osada.“¹²⁷

Osada se těmto nařčením bránila a prohlašovala, že byla prvním žadatelem o zabrané pozemky a nyní mělo být její území také děleno. Podle převažujícího názoru nebyla osada povinována kompenzovat obce za to, že získala to, na co měla právoplatný nárok. Čapek si však do svých poznámek kromě těchto stížností poznamenal také to, že osada nemusela dostat vše, neboť zatímco začala parcelace jednoho velkostatku, vznik druhého se teprve rýsoval, přičemž jeho rozsah nebyl zdaleka jistý.¹²⁸ Úmluva týkající se prodeje některých osadních pozemků obcím byla v *Kronice města Litomyšle* zaznamenána následovně:

¹²⁶ Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 165–66.

¹²⁷ Tamtéž, s. 188–89.

¹²⁸ ČAPEK, V.: c. d., s. 25.

„Ukázalo se však, že dohoda [s okresem] neobejde se bez značných obtíží, ježto nejen okres, ale i několik venkovských obcí dožadovalo se od osady značných kompensací za to, že osada získala téměř 1100 ha lesa, neboť bylo sjednáno, že okres ponechá si pouze Vysoký les, zbytek záboru pak připadne osadě...“¹²⁹

Určitou formou protestu se stalo nepřiměřené přecenění osadních lesů, o něž žádaly obce Džbánov a Dolní Sloupnice. Kvůli tomu proběhla na Čapkovo naléhání počátkem ledna 1933 kontrola daných lesů, které se účastnil Dr. Kuchař, Flídr, Bis a také Čapek. Během této prohlídky bylo zjištěno, že stanovená cena lesů je velmi nadsazená a neodpovídá skutečné kvalitě, neboť lesy tvořily převážně mladé stromy a slabé borovice. Dále došlo ke zjištění, že osada ve zmíněných lesích nedávno prováděla nadměrnou těžbu a vykácela dřevo za cca 6 000 Kč.¹³⁰ Osada tedy zaujala stejný postoj, jaký měl Thurn–Taxis, který se také snažil ze zabraných lesů vytěžit na poslední chvíli co nejvíce. Je nesporné, že se osada Litomyšl jen velmi neochotně smířovala s tím, že za pomoc, kterou jim okres poskytl, bude muset dodržet i svoji část úmluvy a postoupit slíbená pole a lesy žadatelům z řad obcí.

I v případě zapojení některých vesnic z okresu do procesu pozemkové a lesní reformy patří nepopiratelné zásluhy Václavu Čapkovi, který velmi aktivně agitoval mezi drobnými pachtýři zejména z Dolní Sloupnice, neboť byl o celém procesu mnohem lépe informovaný a uvědomoval si, že se jedná o mimořádnou příležitost, jak za relativně přijatelnou cenu získat vlastní pozemky. Čapkův boj o pozemkovou reformu na Litomyšlsku tedy probíhal hned ve třech rovinách – usiloval o lesy pro okres, přimlouval se za požadovaná území pro osadu a v neposlední řadě také za prodej části osadních lesů obcím. Jeho úctyhodná a neúnavná činnost se však pokaždé nesetkala s plným pochopením a ozývaly se i kritické hlasy, podle nichž byl Václav Čapek příliš „zatížený přátelstvím“ s osadou, díky čemuž měla osada v důsledku získat více hektarů půdy než okres.¹³¹

Žádost na koupi některých osadních lesů podaly na SPÚ například obce Džbánov, Horní Sloupnice či osada Suchá, již byly roku 1923 přiděleny pozemky

¹²⁹ Pokračování citace: „Nejvážnější potíže pak působila obec Dolní Sloupnice, jež žádala postoupení celého sloupnického dvora ve výměře cca 74 ha. Ježto počet obcí, jež žádaly od osady kompensace, neustále vzrůstal a požadavky jejich dostoupily té míry, že byly pro osadu neuskutečnitelné, došlo ke zdoluhavému jednání osady jednak s okresem, jednak s venkovskými obcemi a Stát. Pozemkovým úřadem.“ SOKA S, fond Mezifondový soubor kronik, poř. č. 113, sign. KR 23. *Kronika města Litomyšle 1933–1935*, s. 44.

¹³⁰ Soukromá sbírka Václava Čapka ml.. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 186.

¹³¹ Tamtéž, s. 163.

ze zabraného Thurn—Taxiského velkostatku ve výměře 115 arů a 86 m².¹³² Na základě Čapkových poznámek věnujících se pozemkové reformě ve spojitosti s Dolní Sloupnicí lze detailněji rekonstruovat části tohoto procesu. Skrze Čapkův¹³³ pohled lze také lépe pochopit, proč žadatelé z řad drobných pachtýřů často pochybovali o výhodnosti koupi lesů či se do tohoto procesu raději vůbec nezapojili.

Pachtýři se obávali zejména finanční náročnosti a také toho, zda se celý proces vůbec podaří realizovat a něco získají. Čapek svým spoluobčanům zdůraznil, že zdárný výsledek zaručit nemůže, ale rozhodně by bylo obrovskou chybou se o nic nepokusit. Potencionální zájemce také požádal, aby mu raději ihned sdělili, pokud se v tomto směru nechtějí dále angažovat, aby přerušil pracovní jednání s osadou a dohodl se s ní na jiné a rychlejší variantě řešení.¹³⁴ Pole, která by si někteří pachtýři nemohli kvůli nedostatečným financím koupit, mohla získat obec, která danou půdu mohla pachtýřům nadále pronajímat.¹³⁵ Čapek usiloval zejména o to, aby se „pole, které kdysi patřilo sedlákům, dostalo skoro po 300 letech [zpět do jejich] vlastnictví, aby se z [nich] stali klidní spokojení občané.“ „Spokojení občané, spokojená obec – to je můj cíl, to bude moje odměna, podaří-li se.“¹³⁶

Osada s prodejem polí jednotlivým obcím i přes některé výše zmíněné protesty nakonec souhlasila. Další překážkou se pro drobné kupce staly rozpory mezi jednotlivými politickými stranami, jejichž vliv hrál během realizace pozemkové reformy mnohdy zásadní roli. Politické strany střetávající se o podobu a průběh pozemkové reformy (viz. první kapitola) korespondují s Čapkovým hodnocením tohoto procesu, neboť podle něho byla pozemková reforma především bojem politických stran a jejich vlivu. Ve vedení republikánské strany (RSZML) v Pardubicích převládal názor, že žadatelé o půdu z Dolní Sloupnice jsou z velké části příslušníky lidové strany, a proto by se jejich žádostmi neměli Agrárníci vůbec zabývat. Čapek proto vytvořil jmenný seznam všech žadatelů o půdu, který navíc obsahoval kolonku *politická*

¹³² SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, poř. č. 110, sign. KR 20. *Kronika města Litomyšle založená r. 1921. Obsahuje záznamy od památného dne 28. října 1918*, s. 181.

¹³³ Václav Čapek, který z Dolní Sloupnice pocházel, byl iniciátorem několika schůzek místních pachtýřů za účelem projednávání koupě polí od osady.

¹³⁴ Čapkova podpora obcí žádajících o vlastní přiděl pozemků způsobovala napjetí ve vztazích mezi okresem a osadou, která byla zavázána slibem prodeje některých území, pokud bude okres podporovat její požadavky. Čapkovo konstatování „jinak a rychleji“ dokazuje, že pokud by obce o tyto pozemky neměly zájem, jednání mezi okresem a osadou by se značně ulehčila, neboť by odpadla zdlouhavá vyjednávání o smluveném kompromisu a kompenzacích.

¹³⁵ Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 168.

¹³⁶ Tamtéž, s. 169.

*příslušnost*¹³⁷, aby vedení strany dokázal, že jejich domněnky jsou chybné a ničím nepodložené. Do svých poznámek si navíc poznamenal, že zisk pozemků přeje všem lidem bez rozdílu, „i kdyby byli opravdu všichni samí lidovci.“¹³⁸

Ke komplikovanosti situace přispěly také některé obce, které se o přiděl pozemků nepřihlásily a až příliš pozdě (hlavně na základě nespokojenosti místních obyvatel, kterým vadilo, že některé obce na základě reformy pozemky získaly, zatímco oni ne) si uvědomily svoji chybu. Jednalo se zejména o obce Dolní Újezd a Osík, jejichž zástupci¹³⁹ navštívili Václava Čapka přímo v jeho domě v Dolní Sloupnici. Během této soukromé schůzky se Čapka pokusili přesvědčit, aby dovolil zmíněným obcím doplatit 350 000 Kč, které zatím okresu chyběly k zaplacení požadovaných lesů (viz pátá kapitola). Argumentovali především tím, že okres již vyčerpал všechny možnosti k zisku dalších financí a obce by mohly požadovanou částku obstarat. Čapek byl jejich žádostí nejen překvapen, ale také rozhořčen, neboť vyhověním těmto požadavkům by popřel svoji veškerou dosavadní práci, zkomplikoval by jednání se SPÚ, a určitým způsobem by také přišel o čest, na které si zakládal. Čapek tedy tento návrh nepodpořil a začal naopak hledat další možnosti na získání potřebného finančního kapitálu, aby lesy získal pro okres co nejrychleji.¹⁴⁰

To, jak byla lesní reforma vnímána a přijímána přímo v době své realizace, dokládá projev nadlesního Dresslera, člena Lesního úřadu osady města Poličky, jenž se k pozemkové reformě vyjádřil na schůzi Krajského odboru Ú. J. čs. lesnictva¹⁴¹ v Brně konané dne 6. března 1926. Dressler kritizoval sociální zabezpečení zaměstnanců na státem zabraných pozemcích, neboť s danými úředníky nebyly v mnoha případech uzavřeny patřičné písemné smlouvy. Shrnul také názor lesníků, podle něhož by měly zabrané lesy získat obce, které již vlastnily větší lesní majetek, a jejich hospodářství bylo intenzivní. Obce, jež dosud neměly žádný lesní majetek, naopak nemohly poskytnout záruku, že budou hospodařit efektivně. Ve svém referátu také zdůraznil, že by do procesu lesní reformy měli být zapojeni lesní odborníci, kteří

¹³⁷Podle tohoto seznamu bylo v Dolní Sloupnici celkem 69 žadatelů/pachtýřů, z nichž bylo 44 republikánů, 22 lidovců, jeden živnostník, jeden komunista, jeden sociální demokrat. Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 170.

¹³⁸Tamtéž, s. 170.

¹³⁹Tomáš Flídr, Adolf Bis a Voříšek.

¹⁴⁰Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Rukopis Vzpomínky Václava Čapka*, s. 225–28.

¹⁴¹Hlavním tématem této schůze bylo řešení stanoviska lesnictva k řešení lesní reformy. Záznam projevu. SOKA S, AMP III., kart. 471.

by Pozemkovému úřadu pomohli vypracovat řádný program.¹⁴² Je však nutné brát v potaz, že Dresslerovy názory byly ovlivněny tím, že se svojí řečí snažil podat pádné důvody pro přiděl lesů zejména Poličce.

Na regionálním dění je tedy patrné, že realizace pozemkové reformy byla značně komplikovaná. Mezi zábořem půdy a jeho přidělením jednotlivým žadatelům uplynula desítky let plná zdlouhavých vyjednávání, dohod a mnohdy i pouhých slibů a zklamání. Zisk Vysokého lesa se stal pro Václava Čapka i jeho nejbližšího kolegu Tomáše Flídra nejdůležitějším cílem. Jejich houževnaté usilování o tuto část litomyšlského velkostatku může být také zčásti vysvětleno tím, že v letech 1921–1922¹⁴³ již došlo k drobnému přidělu půdy z části zabraného panství, ale další část zemědělské půdy byla ze záboru zcela propuštěna a z další části byly vytvořeny zbytkové statky. Všechny tyto skutečnosti vyvolávaly mezi lidmi všeobecnou nespokojenost a ve svých žádostech volali po dalších přidělech. Okres se proto snažil ještě intenzivněji prosadit reformu lesní, díky níž by mohl nejen okres, ale i osada, obce a drobní pachtýři získat vlastní nemovitosti a ukojit tak „hlad po půdě“.

¹⁴² Projev poličského nadlesního L. Dresslera z března 1926. SOkA S, AMP III., kart. 471.

¹⁴³ V letech 1921–1922 proběhl přiděl pozemků z velkostatku Pernštýn, panství Litomyšl. Jednalo se o pozemky ve výměře 288,93 ha nacházejících se zejména v katastru obce Nedošín a města Litomyšle (osady Lány). Podle upozornění uveřejněném v měsíčníku *Pozemková reforma* mohli žadatelé o půdu podávat přihlášky do 18. února 1922. *Pozemková reforma. Ústřední věstník Pozemkového úřadu*, č. 1, roč. 3. 1922, s. 9.

5. Boj o Vysoký les: okres Litomyšl versus osada Polička

„Vysokým lesem jsem byl prostě nadšen. Přečrání, vysoké stromy, ponejvíce smrky, poutající oko každého, kdo lesu trochu rozumí. Co je tam nejkrásnějšího, je to, že příroda tam přímo hýří, les sám se obnovuje, bez osazování... Ještě jsem tak nádherný les neviděl.“¹⁴⁴

Vysoký les se stal již od počátku pozemkové reformy jedním z hlavních cílů, kterého chtěl okres v rámci procesu přidělu lesů dosáhnout. Jednalo se o 778,3 ha lesa¹⁴⁵ ležících v litomyšlském okrese nedaleko obcí Sebranice a Lezník. Jak je patrné z Čapkovy popisu, tento les byl tvořen převážně mladými a kvalitními stromy, čímž představoval velmi rentabilní a žádanou část lesní půdy. Okres zažádal o Hochwald (mimo jiné) již roku 1921¹⁴⁶, ale kvůli četným vyjednáváním se SPÚ v Praze, jednáním s Thurn–Taxisem a v neposlední řadě konkurenčnímu boji s dalším žadatelem se tento proces prodloužil na několik let.

Kromě okresu se o přiděl Hochwaldu přihlásila také osada Polička. I v tomto případě je důležité rozlišit požadavky osady Polička a poličského okresu, který vystupoval v rámci pozemkové reformy jako samostatná korporace a také usiloval o získání půdy. Správní komise v Poličce zastupující zájmy okresu požadovala především přiděl lesů a zemědělské půdy ze záboru Taxiského velkostatku v Rychmburku, které se nacházely v katastru obcí Březiny a Pustá Rybná a jejich požadavky s těmi litomyšlskými žádným způsobem nestřetávaly¹⁴⁷.

V archivním fondu Okresní zastupitelstvo Polička se dochovaly dopisy zasílané správní komisí v Poličce k Pozemkovému úřadu či ministerstvu zemědělství, v nichž žádali co nejrychlejší vyřízení jejich žádosti. Při bližším studiu těchto písemností je zřetelné, že Polička ve svých četných žádostech upozorňovala především na důležitost toho, aby byly pozemky přiděleny okresu jako „většímu, samosprávnému a finančně silnějšímu tělesu, které mohlo tento majetek obhospodařovat racionálněji než obec nebo snad soukromí jednotlivci“.¹⁴⁸ Informace o případné bližší spolupráci osady

¹⁴⁴ Dojmy Václava Čapka z návštěvy Vysokého lesa (kde byl společně s celým okresním výborem a nadlesním) zaznamenané v jeho deníku ke dni 22. prosince 1932. Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 192.

¹⁴⁵ ČAPEK, V.: c. d., s. 15.

¹⁴⁶ První žádost byla odeslána dne 7. ledna 1921 pod jednacím číslem 407. Tamtéž, s. 10.

¹⁴⁷ Jednalo se o 793 ha půdy, o kterou nikdo jiný, mimo poličský okres, nežádal. SOKA S, fond Okresní zastupitelstvo v Poličce, inv. číslo 209, kart. 29.

¹⁴⁸ SOKA S, fond Okresní zastupitelstvo v Poličce, inv. číslo 209, kart. čís. 29. *Dopis OSK v Poličce pro Státní pozemkový úřad z 21. 1. 1923.*

a okresu Polička se mi nepodařilo dohledat a na základě dopisu, z něhož pochází citovaná část, se lze domnívat, že každá korporace hájila u vyšších míst především svoje vlastní požadavky.

Poličský okres trpěl značnými finančními problémy, jejichž řešení měl přinést právě přiděl lesů, které představovaly nový zdroj financí. V dopise adresovaném SPÚ z ledna 1923 argumentují zástupci poličského okresu především tím, že přiděl půdy „měl by [pro okres] velký význam národní a sociální... a získal by nový – velký – zdroj příjmů, kterážto okolnost by jistě blahodárně působila na celou veřejnost v okresu jmenovitě ale poplatnictvo.“¹⁴⁹ I přesto, že Čapek přílišnou angažovanost Poličky kritizoval, sám v jedné ze svých poznámek uvedl, že pokud by se litomyšlskému okresu podařilo získat Vysoký les, zvýšily by se tak finanční příjmy, což by vedlo k celkovému zlepšení stavu okresu, jenž „by tak byl mezi těmi málo okresy, jejichž zadlužení je jen nepatrné“.¹⁵⁰

Zatímco okres Polička svými požadavky nikomu nekonkuroval¹⁵¹, osada města Polička „uvnitř hradeb“¹⁵² v přidělovém řízení usilovala především o pozemky z rychmburského panství (revír Mílovy, Bukovina, Čachov) a z litomyšlského panství zejména o Vysoký les¹⁵³, Strakov, Přívrat (které chtěla osada Litomyšl) a také část Lubné, tzv. Královec¹⁵⁴. Požadavky litomyšlského okresu a osady Polička se tedy střetávaly ve více rovinách, díky čemuž byly vzájemné vztahy značně napjaté až nepřátelské. Podle Čapka měla navíc Polička „mnoho mocných přímluvců a proto boj s ní byl neobyčejně těžký“¹⁵⁵.

¹⁴⁹ Tamtéž

¹⁵⁰ Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Poznámky Václava Čapka*.

¹⁵¹ Podle dopisu z roku 1924 (č. 338/924) byl poličský okres jediným žadatelem o zmíněné lesy. V jiném dopise však OSK Polička navrhla, že pokud se nebude skutečný soudní okres zajímat o území ležící ve svém okrese, která náleží k velkostatku Rychmburk, bude Polička tato území reflektovat pro sebe. SOkA S, fond Okresní zastupitelstvo v Poličce, inv. č. 209, kart. 29.

¹⁵² Oficiální název osady. V Poličce, podobně jako v Litomyšli, totiž existovala dvojkolejnost městské samosprávy, což znamenalo, že vedle sebe existovala politická obec a dvě osady – kromě té již zmíněné to byla ještě Osada hornopředměstská, jež spravovala drobný majetek. SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, poř. č. 548 sign. KR 551. *Kronika Poličky*, s. 70. Na rozdíl od Litomyšle, kde v čele města stál purkmistr a v čele osady starosta, v Poličce existoval pouze post starosty – obecního a místního. SOkA S, AMP III, *Správa města Poličky v letech 1850 – 1945 - Dílčí inventář z roku 1965*, s. VIII.

¹⁵³ Podle odpovědi na zasláný dotazník ze dne 22. února 1926 osada Polička usilovala převážně o pozemky patřící k rychmburskému panství a o Vysokém lese se zmínila jen okrajově jako o další možnosti. V pozdějších dopisech však již o Vysokém lese hovořila jako o jednom ze svých klíčových požadavků. SOkA S, AMP III, kart. 471.

¹⁵⁴ SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, poř. č. 113, sign. KR 23. *Kronika města Litomyšle 1933–1935*, s. 43.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 16

Polička o svoje práva za zisk Hochwaldu bojovala „velmi agilně“ a možnost přidělu bývalých šlechtických lesů si nechtěla nechat za žádnou cenu ujít. Kromě mnoha banketů a navazování kontaktů s různými poslanci či ministry, jež měli svým vlivem podpořit jejich snahy, kolovaly mezi lidmi nepodložené zprávy o tom, že osada používá pro prosazení svých cílů úplatky¹⁵⁶. Polička pro svoje požadavky získala i podporu Republikánské strany, na základě čehož začala upadat - do té doby aktivní - podpora litomyšlského okresu ze strany republikánů. Ti totiž začali na okres naléhat, aby se s Poličkou dohodl a složitou situaci vyřešil pomocí kompromisů. Podle Čapka se tak dělo pouze proto, aby se republikáni vyhli případnému růstu neoblíbenosti a ztrátě voličské základny v jednom či druhém okrese.¹⁵⁷

Uspokojit požadavky Poličky se snažil především poslanec Žilka, který spolupracoval s OSK Litomyšl a svým vlivem se snažil pro okres získat co nejvíce, čehož si Čapek ve svých pamětech velmi cenil. Žilkovým záměrem však zároveň bylo přidělit Poličce obce Strakov, Přívrat a část Mendryky, čímž by částečně uspokojil její požadavky a Vysoký les by zůstal Litomyšli. Toto kompromisní řešení se však nelíbilo Čapkovi, neboť zmíněné oblasti měly podle předem uzavřené dohody připadnout osadě Litomyšl. Okres by tak nesplnil svoji část dohody a zainteresované obce či jednotliví žadatelé by od osady následně nezískali žádnou půdu ke koupi¹⁵⁸.

V *Kronice lesů poličských* se zachoval zápis z roku 1926, podle něhož podala osada k Pozemkovému úřadu žádost o přiděl Thurn-Taxiských lesů o rozloze 3 000 ha. Jako náhradu¹⁵⁹ Polička nabízela revír Svojanov¹⁶⁰ (mimo samotného hradu a jeho nejbližšího okolí), Českou a Moravskou Radiměř, velkostatek Studlov, „Bejčiny“¹⁶¹ a také pozemky, na nichž se nacházela muniční továrna.¹⁶² Zástupci osady Polička s přitvrzujícím bojem proti konkurenčnímu okresu roku 1932 také slíbili,

¹⁵⁶ Kromě několika domněnek se v materiálech nevyskytovaly žádné důvěryhodné informace o případném podplácení ze strany Poličky.

¹⁵⁷ Soukromá sbírka Václava Čapka ml.. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 172–73.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 173.

¹⁵⁹ „Osada chce nabídnouti P. T. Státnímu pozemkovému úřadu per compensando půdu k provádění pozemkové reformy.“ Z odpovědi na dotazník, 22. února 1926. SOkA S, AMP III., kart. 471.

¹⁶⁰ Zástupci města Poličky koupili velkostatek Svojanov 7. června 1910 za 400 tisíc korun. „Kupem přešel velkostatek trvale do českých rukou a čin ten oslaven národní slavností a výletem na hrad Svojanov“. Záznam z roku 1910. SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, sign. KR 243. *Kronika lesů poličských (královského věnného města Poličky u. hr.)*, fol. 46 a.

¹⁶¹ Zápis z 31. prosince 1926. Tamtéž, fol. 94 a.

¹⁶² Tato továrna byla založena roku 1920. Počátkem roku 1923 zaměstnávala 260 osob a vyráběly se zde ruční granáty, munice, různé bojové předměty a také se zde rozebírala zastaralá a vadná dělová i ruční munice, aby se získal kov a traskaviny, které ještě mohly být zužitkovány. SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, inv. č. 548, KR 551, Kopie *Pamětní knihy města Poličky*, s. 21.

že pokud jim SPÚ přidělí Vysoký les, budou ochotni postoupit část osadní zemědělské půdy ležící v obcích Rohozná, St. Svojanov, Svojanov a Předměstí drobným zemědělcům a pachtýřům, popřípadě také obcím. Osada také apelovala na nutnost zisku Vysokého lesa, neboť na tomto kroku závisely osudy několika desítek občanů, kteří „úzkostlivě sledovali postup těchto jednání“.¹⁶³ Polička se tak snažila na Pozemkový úřad vytvářet nátlak, aby urychlila konečné rozhodnutí. Je také patrné, že postup vyjednávání okresu Litomyšl a osady Polička se zásadně lišily zejména v tom, že okres za přiděl Vysokého lesa Pozemkovému úřadu nesliboval žádné kompenzace, zatímco Polička neváhala pro dosažení vytyčeného cíle „obětovat“ části svých území.

V červnu roku 1932 uspořádala městská rada Poličky výlet na hrad Svojanov (fotografie viz přílohy), odkud poslala prezidentovi T. G. Masarykovi pozdrav a pozvánku k návštěvě zmíněného hradu¹⁶⁴. Zda se jednalo skutečně jen o přátelské pozvání, či tímto krokem osada sledovala svoje zájmy v rámci pozemkové reformy a hledala přímluvce pro svoji věc v nejvyšších kruzích, není zřejmé. Je však očividné, že podobné kroky Čapek kritizoval ve svých pamětech. Skutečností nicméně zůstává, že i zástupci Litomyšle se snažili navazovat kontakty s vlivnými osobnostmi, k čemuž neváhali využít jakoukoli příležitost. Tou se stalo například jednání s Františkem Udržalem a T. G. Masarykem, ke kterému došlo během oslav Boženy Němcové v Litomyšli v roce 1932.¹⁶⁵

Osada Polička v dopisech zasílaných Pozemkovému úřadu uváděla mnoho argumentů, kterými podporovala svoje požadavky na zisk pozemků z panství Rychmburk a Litomyšl. Mezi nejčastěji uváděné důvody patřilo zejména to, že osada již vlastnila rozsáhlý lesní majetek, takže věděla, jak s lesy nejlépe hospodařit a měla také zkušené lesní hospodáře. Jak bylo dále uvedeno v několika dopisech pro SPÚ, pozemková držba osady Polička byla spíše roztržštěná, neboť jednotlivé části půdy kupovala převážně za tím účelem, aby dané oblasti nepřípadly Němcům a zamezilo se tak germanizaci. Tímto argumentem zřejmě osada zdůrazňovala své zásluhy

¹⁶³ Tento přiděl přibližně 300 ha půdy měl pomoci vyřešit „hlad po půdě“, který se na Poličsku objevil zejména po říjnu roku 1930, kdy místní lesy z velké části poničila živelná katastrofa. SOkA S, AMP III., kart. 471. *Připomínky k přidělu Thurn Taxiského revíru Vysokého lesa.*

¹⁶⁴ SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, sign. KR 243. *Kronika lesů poličských (královského věnného města Poličky u. hr.)*, fol. 94 a.

¹⁶⁵ Čapek uvádí, že Udržal podpořil snahu osady o získání Strakova (Soukromá sbírka Václava Čapka ml., *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 24). Prezident Masaryk vedl přátelský rozhovor o místní lesní reformě se zástupci okresu, osady i města a vyslechl jejich požadavky. Ještě téhož měsíce pozval zástupce okresu do Prahy, kde o problematice přidělu jednali. BISKUP, J.: c. d., s. 6. Podle výpovědi Václava Čapka ml. měl T. G. Masaryk Čapka přivítat slovy: „Tak to jste vy, co tak napeká o ty lesy!“

na eliminaci německého vlivu v okrese a naznačovala, že nejen z racionálního, ale i morálního hlediska poskytuje pozemková a lesní reforma skvělou příležitost na scelení dosavadních osadních pozemků.¹⁶⁶

„V poslední době jedná se o to, aby Vysoký les přidělen byl okresu litomyšlskému, který jej vůbec nepotřebuje, který nemůže poskytnouti žádných náhrad ani státu, ani vojenskému eráru a který nemůže poskytnouti půdu drobným zemědělcům. Kdyby Vysoký les přidělen byl okresu... byl by poškozen stát, vojenská správa, jakož i chudí zemědělci a pachtýři.“¹⁶⁷

Podle tohoto názoru osada Polička považuje případné přidělení Vysokého lesa litomyšlskému okresu za nesprávné či dokonce nespravedlivé a škodlivé. Pokud by se tak stalo, Polička by nepostoupila zemědělské pozemky drobným zájemcům, ti by tak přišli o možnost hospodařit na vlastní půdě a byli by „poškozeni“. Naznačuje tak, že by měl SPÚ myslet nejen na blaho osady, ale i drobných zájemců o půdu. Na druhé straně, okres sice žádné takového kompenzace nenabízel, ale podporoval požadavky osady Litomyšl, za což měla být několika obcím poskytnuta možnost koupě některých osadních polí a lesů. I v tomto případě by tedy drobní žadatelé, avšak z jiného okresu, ze zisku Vysokého lesa profitovali.

Jeden z nejpádňějších důvodů však byl zmíněný v dokumentu *Připomínky k přidělu Thurn—Taxiského revíru Vysokého lesa*¹⁶⁸. V něm se totiž uvádí, že když v letech 1920—1921 probíhala jednání s vojenskou správou o zřízení muniční továrny v okrese Polička, poskytla osada svůj „nejlepší lesní revír v bezplatné užívání státu pro budovy vojenské muniční továrny“. Za to však osada získala slib, že jí bude jako kompenzace přidělen Vysoký les z lesního majetku Thurn—Taxise, který ležel ve vzdálenosti tří kilometrů od Poličky a pro tento účel byl zřejmě nejvhodnější. Osada navíc upozorňovala na to, že byla více než deset let ujišťována nejen Pozemkovým úřadem, ale i ministerstvem zemědělství a státní vojenskou správou, že tento revír získá na jaře roku 1932. Místo přidělu se však Polička dozvěděla, že Pozemkový úřad slíbil zisk Hochwaldu také okresu Litomyšl.¹⁶⁹

Tyto informace mají bezpochyby zásadní význam pro správné pochopení Čapkem kritizované neústupnosti a nekompromisnosti Poličky. Jestliže byla již od roku 1920

¹⁶⁶ SOKA S, AMP III, kart. 471. *Odpověď na dotazník ze dne 22. února 1926.*

¹⁶⁷ SOKA S, AMP III., kart. 471. *Připomínky k přidělu Thurn Taxiského revíru Vysokého lesa.*

¹⁶⁸ SOKA S, AMP III., kart. 471. Dokument pochází ze dne 18. srpna 1932.

¹⁶⁹ SOKA S, AMP III., kart.471. *Připomínky k přidělu Thurn Taxiského revíru Vysokého lesa.*

ujišťována Pozemkovým úřadem o tom, že se stane budoucím majitelem Vysokého lesa stejně tak, jak o tom byl týmž úřadem od roku 1932 ujišťován také litomyšlský okres, muselo zákonitě dojít k ostrému střetu mezi oběma korporacemi. Důležitost tohoto zjištění spočívá také v tom, že oba konkurenti mohli považovat své požadavky za zcela oprávněné a ani jeden z nich se v podstatě nemýlil. Situace se tak stala téměř neřešitelnou a jeden z žadatelů musel být konečným rozhodnutím SPÚ „poškozen“. Na tomto příkladu lze dále demonstrovat také to, jak nejednotný a neprofesionální postup Pozemkového úřadu, jenž byl hlavním rozhodčím ve věci pozemkové reformy, přispíval ke komplikovanosti a nepřehlednosti dění.

Podle Čapka existovalo hned několik důvodů, proč by osada Polička neměla sporná území získat. Přidělením Vysokého lesa Poličce mělo dojít nejen k hospodářskému oslabení okresu Litomyšl, ale do budoucna také vznikalo nebezpečí, že obce nacházející se v daných oblastech budou od okresu odtrženy a následně připojeny k poličskému okresu, neboť Polička již dříve projevila snahy o separaci některých obcí patřících k Litomyšli. Požadovaná území se navíc nacházela v litomyšlském okrese, což zástupci OSK považovali za jeden z klíčových důvodů podporujících oprávněnost jejich požadavků. Značný lesní majetek, který již osada Polička vlastnila a jímž sama argumentovala, se stal vhodným protiargumentu i pro konkurenční stranu, podle které již osada další lesy nutně nepotřebovala.¹⁷⁰ Okres navíc představoval územně větší celek a podle Pozemkovým úřadem vydaných směrnic měl mít přednost před požadavky osad či vesnic.

Spor o vlastnictví Vysokého lesa trval s různou intenzitou několik let a jeho charakteristickým rysem bylo především mnoho jednání obou korporací se SPÚ a také se svými přímluvci, kteří měli pomoci prosadit nároky jedné či druhé strany. Přestože litomyšlský okres podal žádost o přiděl Vysokého lesa již v první polovině dvacátých let a Čapek společně s dalšími spolupracovníky o této záležitosti s vyššími orgány průběžně jednali, četnější a mnohem intenzivnější vyjednávání týkající se konkrétních požadavků se rozběhla až na počátku let třicátých. Nejprve totiž musely být vyřešeny otázky týkající se samotného záboru půdy a také toho, zda se o tuto půdu bude moci okres ucházet (viz předešlé kapitoly). Jedním z důvodů byl také dříve zmíněný systém kompenzací a úmluv uzavřený mezi okresem a osadou Litomyšl, jež celý proces ještě více komplikoval a bránil okresu vést efektivnější jednání.

¹⁷⁰ ČAPEK, V.: c. d., s. 21.

5.1. Zdlouhavá vyjednávání

Zástupci osady Polička¹⁷¹ se dne 24. února 1932 vydali ke SPÚ, kde jednali s Ing. Sixtou, jež zastupoval ministerstvo zemědělství, s ministrem národní obrany Pluk. Ing. Šolcem, Ing. Janouškem a s Ing. Prokopem za Pozemkový úřad. Hlavním bodem této schůze bylo jednání o případném přidělu jiného objektu (namísto Vysokého lesa) ze zabraného souboru pozemků Thurn–Taxise. Pozemkový úřad si zřejmě velmi dobře uvědomoval svoji chybu, které se dopustil příslibem Hochwaldu pro Poličku, neboť zmíněný revír se nacházel v okrese Litomyšl a jak již bylo řečeno, podle práva mu měl být také přidělen. Poličce byl nabídnut revír Kukele, Strakov a Mendryka¹⁷², nicméně její odpověď byla odmítavá:

„Jiný kompenzační objekt nemůžeme přijmout, neboť Vysoký les je osadě nejbližší, jest poměrně uchován a nebyl zničen polomy¹⁷³ jako jiné lesy ze záboru Thurn–Taxise.“¹⁷⁴ „Tato nabídka pozemkového úřadu nemohla býti vůbec vážné míněna... Splnění [našich] požadavků jest příkazem spravedlnosti.“¹⁷⁵

Dne 14. listopadu 1932 se zástupci okresu (včetně Čapka) vydali za Ing. Žilkou do Chocně, který potvrdil, že záležitost Vysokého lesa je již vyřešena ve prospěch okresu a je tedy jen otázkou času, kdy dojde k podepsání závěrečné smlouvy.¹⁷⁶ Na dalším jednání, které se uskutečnilo o čtyři dny později v Praze u SPÚ se delegaci dostalo dalšího ujištění, že správní výbor Pozemkového úřadu vydá konečné rozhodnutí na zasedání správního výboru, které bylo naplánováno na úterý 22. listopadu.¹⁷⁷ Zástupci okresu se tedy vraceli zpět do Litomyšle s velmi pozitivními zprávami.

Nadšení z vítězství však v Litomyšli trvalo jen velmi krátkou dobu. Přibližně za týden totiž dorazila zpráva, že na základě zásahu příslušníků některých politických stran, zejména sociálních demokratů, místopředseda SPÚ Nosek prohlásil,

¹⁷¹ František Horáček – starosta, Břeň, Dressler – lesmistr a Huppl.

¹⁷² Hlavním důvodem, proč Polička nechtěla nabízená území přijmout, byla vzdálenost mezi osadou a nabízenými revíry. Zatímco Vysoký les ležel asi 3 km od Poličky, Mendryka a Strakov byly vzdáleny přibližně 30 km a obhospodařování těchto ploch na tak velkou vzdálenost by se osadě nevyplatilo. Zástupci osady navíc uvádí, že přímo v Poličce se nachází pila, kam by bylo dřevo z Vysokého lesa dopravováno pohodlně, ze vzdálenějších oblastí by to však bylo velmi náročné. SOKA S, AMP III., kart. 471. *Připomínky k přidělu Thurn Taxiského revíru Vysokého lesa.*

¹⁷³ O pohromě, jež způsobila zmiňované polomy v Thurn-Taxiských lesích, se zmiňuje také Čapek ve svých poznámkách z roku 1930. Uvádí, „lesní pohroma“ z října a listopadu roku 1929 zkomplikuje v případě přidělu vyjednávání o požadované ceně. Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 165.

¹⁷⁴ SOKA S, AMP III., kart. čís. 471. *Protokol z jednání ze dne 24. února 1932 v Praze.*

¹⁷⁵ SOKA S, AMP III., kart. 471. *Připomínky k přidělu Thurn Taxiského revíru Vysokého lesa.*

¹⁷⁶ Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 177–78.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 180.

že litomyšlský okres nezíská Vysoký les do té doby, než budou uspokojeny požadavky Poličky či dokud jí nebudou poskytnuty nějaké kompenzace.¹⁷⁸ Podle Čapka převládlo mezi zástupci okresu „rozčarování a nálada otrávená“, neboť po dlouhých jednáních, dohodách a ústupcích měl Vysoký les připadnout Poličce jen proto, že má mnoho vlivných přímluvců. Větou „je viděti, že Pozemkový úřad nejedná podle práva, ale dle toho, kdo tam má vlivnější přímluvce“¹⁷⁹ shrnuje Čapek nejen svoje zklamání z přístupu Pozemkového úřadu, do něhož vkládal velké naděje. Na tomto případě lze navíc demonstrovat, že četná kritika, které se realizaci pozemkové reformy v Československu dostalo, byla v některých případech zcela oprávněná.

Následně však Ing. Žilka pozval zástupce okresu k dalšímu jednání s Pozemkovým úřadem, které se uskutečnilo dne 30. listopadu 1932. Na tomto jednání byl sepsán protokol, v němž zástupci zdůraznili, že se okres Litomyšl nevzdává svého nároku na Hochwald a také požadované oblasti pro osadu Litomyšl. Žilka Čapkovi prozradil, že se od nejmenovaného informátora dozvěděl o ne vždy čestném chování poličského okresu k venkovským oblastem a že ve schůzi správního výboru určitě podpoří Litomyšl.¹⁸⁰ Pozemkový úřad nakonec spor mezi dvěma žadateli, tj. okresem Litomyšl a osadou Polička, rozhodl na základě toho, „okres je širší a významnější útvar než osada“, a proto byl Hochwald dne 1. prosince 1932 konečně přidělen litomyšlskému okresu. Polička se následně vzdala Strakova, který mohla získat osada Litomyšl (viz výše).¹⁸¹

Rozhodnutím o přidělu Vysokého lesa však práce pro okres neskončila. Další vyjednávání se týkala kupní ceny, na které se musel dohodnout kupující, tj. okres s původním majitelem. Ve schůzi okresního výboru, která se konala 7. prosince 1932, byl zvolen Václav Čapek a Tomáš Flídr jako hlavní zástupci okresu, jež měli s Thurn–Taxisem vyjednat přijatelnou cenu¹⁸².

Tato jednání však byla zdržována dalšími problémy, jež se v okrese ve spojitosti s lesní reformou objevily. Jednalo se zejména o opakující se neshody mezi osadou a jednotlivými obcemi o odprodej některých polí a lesů ležících na území daných vesnic, ale nadále patřící osadě. Osada mimo jiné usilovala o Nedošínský háj, o který

¹⁷⁸ Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 180.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 181.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 181–82.

¹⁸¹ ČAPEK, V.: c. d., s. 28.

¹⁸² Čapek vysvětluje, že se jednalo o klasický postup. S původními majiteli půdy nejprve vyjednával zájemce o půdu a pouze v případě, že se obě strany nedohodly, se do záležitosti zapojil SPÚ, který rozhodl. Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 185.

však žádaly také obce Nedošín a Tržek. Okresní výbor rozhodl, že pokud osada splní několik podmínek¹⁸³, okres svým vlivem přispěje ke zdárnému výsledku. Poněvadž osada s předloženými podmínkami souhlasila, mohli okresní zástupci pokračovat v dalším vyjednávání a „dostali se tak s lesní reformou hodně ku předu“¹⁸⁴. Ani poté však nebyly spory mezi obcemi a osadou zcela vyřešeny, čímž se však podrobněji tato práce zabývat nebude.

K prvnímu jednání, jehož se zúčastnil lesní rada Ing. Celler zastupující Thurn–Taxise, Čapek, Flídr a Kuchař za okres, došlo 25. února 1933 v budově okresního úřadu v Litomyšli. Celler za pozemky požadoval 3,4 milionů Kč, které měly být zaplacený v hotovosti ještě před podepsáním konečné smlouvy. Kupující se měl také zavázat, že převezme pozemky se všemi břemeny, daněmi a také patronáty nad některými institucemi v jednotlivých obcích (převážně kostely a fary). Okres nabídl 2 500 Kč za 1 ha půdy s tím, že ke konečné dohodě dojde na příští plánované schůzi.¹⁸⁵

K další schůzce zástupců okresu a zástupců šlechtické rodiny došlo 4. května 1933 v Praze. Kromě Kuchaře, Chlebounové, Flídra a Čapka za okres byl přítomen ještě vrchní finanční rada Vollman, JUDr. Helbig a Ing. Celler za velkostatek a ministerský rada Ing. Libosvár a odborný rada Ing. Roman za SPÚ. Výsledkem tohoto jednání byla cena 3 200 Kč za jeden ha, převzetí patronátů nad církevními institucemi¹⁸⁶ a také to, že kupující zaplatí veškeré výlohy spojené s převáděním pozemků. Stanovená cena však musela být ještě schválena vedením okresního výboru a na druhé straně Thurn–Taxisem, ale ani jedna ze stran s tímto návrhem nesouhlasila. Okresu vadilo, že několik církevních budov, které měl společně s požadovanými pozemky získat, vyžadovalo kvůli velmi špatnému technickému stavu opravu, a proto se snažil na dalším jednání konaném 15. května usmlouvat cenu nižší. Thurn–Taxisovi se naopak cena 3 200 Kč zdála nedostatečná a požadoval 3 500 Kč¹⁸⁷.

Čapek ve svém deníku uvádí, že jednání uvázla kvůli sporům o cenu pozemků na mrtvém bodě. Řešením se však nakonec stala rada, jež zástupci okresu získali

¹⁸³ Mezi tyto podmínky patřily následující body: 1. Osada odprodá okresu lom „Tršník“ (viz přílohy) za 45 000 Kč (okres již vlastnil žulový lom v Budislavi, ale kvůli intenzivní těžbě šterku pro úpravu silnic nutně potřeboval další těžební místo. (ČAPEK, V.: c. d., s. 19). 2. osada upraví a bude udržovat Nedošínský háj podle podmínek St. památkového úřadu, 3. osada odprodá Džbánovu požadované lesy za cenu stanovenou SPÚ, 4. osada smění pole u Džbánova, 5. osada nebude protestovat proti tomu, aby byla Dolní Sloupnici přidělena část z revíru Přívrát – tzv. Zacharovec, 6. Horní Sloupnici bude prodána Okrouhlce. Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 202.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 201–3.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 211.

¹⁸⁶ Jednalo se o kostely a fary v obcích Sebranice, Trstenice, Karle a Dolní Újezd. Tamtéž, s. 211.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 212–13.

od Pozemkového úřadu prostřednictvím anonymního dopisu. Podle něho měl okres zaplatit deseti procentní poplatek vyžadovaný Pozemkovým úřadem jako zprostředkovatelem koupě a za lesy nabídnout 3 000 Kč za jeden ha. Pozemkový úřad dále slíbil, že okresu z tohoto poplatku sleví, takže bude platit příspěvek ve výši pouze pět procent. Čapkovi tento způsob řešení připadal podezřele jednoduchý¹⁸⁸, ale nakonec s ním souhlasil. Kuchařovi se nakonec ještě „během deseti minut“ jednání podařilo usmlouvat cenu za hektar o 50 Kč nižší, čímž okres ušetřil přibližně 40 000 Kč.¹⁸⁹ S tímto výsledkem byl Čapek velmi spokojený.

Důležitým úkolem zástupců okresu bylo také získat požadované finance na koupi Vysokého lesa. Na schůzi okresního zastupitelstva, která se konala dne 8. listopadu 1933, byly schváleny půjčky ve výši 2,7 mil. Kč na zaplacení lesního revíru i vedlejších poplatků a dávek.¹⁹⁰ Okres získal finanční půjčky od Hypoteční banky, Pensijního fondu, Zemské banky, ale také místních reifensenek v Osíku a Dolním Újezdě či litomyšlských peněžních ústavů. Přes veškerou snahu však okresu k zaplacení požadované tržní ceny scházelo 350 000 Kč, čehož chtěli využít ve svůj prospěch zástupci obcí Osík a Dolní Újezd (viz předchozí kapitoly). Nakonec se však zejména Čapkovi a Zahálkovi podařilo převážně od místních finančních ústavů získat chybějící částku a dne 10. března 1934 mohlo dojít k podpisu konečné smlouvy se zástupcem bývalého majitele Thurn—Taxise.¹⁹¹

5. 2. „Litomyšlský“ Vysoký les

„Mnoho se dá vykonati věděním, mnoho mocí, nejvíce však vytrvalostí.“¹⁹²

Celý proces získávání Vysokého lesa byl symbolicky zakončen 17. června 1934, kdy se ve Vysokém lese konala velká slavnost „za nádherného počasí a veliké účasti“, neboť přišlo přibližně šest tisíc dospělých a čtyři tisíce dětí. Při této příležitosti přednesli

¹⁸⁸ „Moje pevné přesvědčení je, že Taxis má s SPÚ nějaké ujednání i co se týče onoho § 61 – všechno tomu nasvědčuje.“ Čapek tedy věřil tomu, že Thurn—Taxis z ujednané ceny získal více, než se na první pohled zdálo a než jak to bylo prezentováno před veřejností. Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 215.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 214.

¹⁹⁰ Pozvánka k devatenácté schůzi okresního zastupitelstva ze dne 30. října 1933, číslo 27952/1. Součást soukromé sbírky Václava Čapka ml.

¹⁹¹ Tuto smlouvu podepsal za knížete Thurn—Taxise ředitel panství Kučera a za okres okresní hejtman Dr. Kuchař, Flidr a Čapek. Po uzavření smlouvy přijali zástupci okresu pozvání od Kučery k návštěvě litomyšlského zámku, přičemž byli pohoštěni zákusky a sektem. Večer „oslavy“ pokračovaly večeří v hotelu Zlatá hvězda. Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 222–23.

¹⁹² Citát rakouského básníka a spisovatele Petera Roseggera. ČAPEK, Václav: *In memoriam Tomáše Flídra*. Východočeský republikán, 23. 10. 1936.

své projevy okresní hejtman za okresní výbor a Adolf Bis za okresní zastupitelstvo. Zatímco hejtman Kuchař vyzvedl zejména pomoc politiků a senátorů (Chlebounová, Udržal¹⁹³, Žilka), bez jejichž vlivu by se lesní reforma určitě neobešla, Bis mluvil hlavně o zásluhách Tomáše Flídra a Václava Čapka, kteří svojí dlouholetou činností a intervencemi velkou měrou přispěli k úspěchu.¹⁹⁴ O zmíněné slavnosti se v *Kronice města Litomyšl* zachoval tento zápis:

„Okres se dohodl na uspořádání národní veselice s dětským dnem celého okresu ve Vysokém lese. Slavnosti by se měly zúčastnit všechny spolky v okresu. Jde o oslavu převzetí Vysokého lesa do českých rukou, oslava toho, že se daný revír stal majetkem okresu.“¹⁹⁵

Ve Vysokém lese byl dne 11. června 1935 odhalen památník, na jehož stavbu byl použit kamen z okresního lomu v Budislavi. Této významné události se kromě okresního hejtmána Dr. Kuchaře a Václava Čapka zúčastnil také Tomáš Flídr, Jan Zahálka, nadlesní Šůra a další (foto viz příloha).¹⁹⁶ Do památníku byla vyryta jména těch, kteří se o zisk Vysokého lesa nejvíce zasloužili a také těch, kteří jeho koupi finančně podpořili.¹⁹⁷

Informace o hospodaření okresu Litomyšl ve Vysokém lese po roce 1934 jsou skromné a útržkovité¹⁹⁸, ale určitý vývoj z nich zrekonstruovat lze. Ještě v březnu roku 1934 byly na schůzi okresního výboru v Litomyšli odsouhlaseny směrnice pro hospodaření v okresním lesním velkostatku Vysoký les a došlo také ke zřízení okresní lesní komise¹⁹⁹. Lesním zaměstnancům byly sděleny služební instrukce týkající

¹⁹³ V květnu roku 1938 vyšel v periodiku *Stráž českého východu* u příležitosti vzpomínky na zesnulého Františka Udržala Biskupův článek, ve kterém se hovoří o Udržalových zásluhách při provádění lesní reformy. Biskup píše, že Udržal „v nekonečném a spleťtém jednání o přiděly ze záboru Státního pozemkového úřadu na litomyšlském panství Thurn–Taxise, do něhož zasáhly nespočetné vlivy, projevil... pochopení pro potřeby našeho města a kraje....“ Byl to především on, kdo se svojí „nekompromisností“ zasloužil o přiděl Vysokého lesa pro okres, ale i Chlumku, Mendryky, Strakova a Přívratu pro osadu Litomyšl. BISKUP, Jan: *František Udržal a Litomyšl*. *Stráž českého východu*. Nezávislý demokratický týdeník, roč. 6, čís. 20, 14. 5. 1938.

¹⁹⁴ Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 224.

¹⁹⁵ SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, poř. č. 113, sign. KR 23. *Kronika města Litomyšl 1933–1935*.

¹⁹⁶ Jména zúčastněných použita z originální fotografie. Fotografie je součástí soukromé sbírky Václava Čapka ml.

¹⁹⁷ ČAPEK, V.: c. d., s. 42.

¹⁹⁸ Jedná se především o pozvání ke schůzím okresního výboru či zastupitelstva, které se zachovaly v soukromé sbírce Václava Čapka ml.

¹⁹⁹ Podle dochované pozvánky zaslané Václavu Čapkovi okresním hejtmánem Kuchařem, jež zastupoval lesní správu okresu litomyšlského ve Vysokém lese, je doložitelné, že Čapek se i nadále zapojoval do jednání týkajících se Vysokého lesa. Dne 29. září 1934 měla okresní lesní komise projednávat ceny

se hospodaření v tomto revíru a současně byl také schválen rozpočet pro zbývajících část roku 1934.²⁰⁰ V září byly okresním výborem stanoveny režijní hony pro rok 1934 stejně jako ceny prodávané zvěře z honitby ve Vysokém lese. V tomto období zde také došlo k vysázení zahrady okolo místní myslivny.²⁰¹ V březnu roku 1935 okres zadal stavbu okresní silnice spojující Vysoký les a obec Trstěnici.²⁰²

Zatímco litomyšlský okres měl důvod k oslavám, osada Polička vyšla z boje o Vysoký les jako poražená. Poté, co Hochwald připadl okresu, se osada zaměřila zejména na pozemky a lesní revíry z velkostatku Bystré u Poličky. Ve fondu *Archiv města Poličky* se dochovalo několik dopisů, v nichž osada jednala o možném zisku tohoto území s Ing. Žilkou²⁰³. Neúspěšný pokus o získání Vysokého lesa pro Poličku také znamenal to, že jí zůstaly ve vlastnictví všechny pozemky, které nabízela Pozemkovému úřadu jako kompenzaci, což dokládá například záznam o zalesňování „Bejčiny“ z roku 1937²⁰⁴ či poznámka, že Svojanov osada vlastnila až do roku 1941, kdy protektorátní vláda zrušila všechny osady, jejichž majetek připadl obcím (v tomto případě tedy politické obci Polička).²⁰⁵

Polička vkládala určité naděje do možnosti „druhého kola“ pozemkové reformy, což dokazuje dopis adresovaný Klubu poslanců a senátorů československé strany národně socialistické, který si podle článku uveřejněného ve *Večerníku Českého slova* na vládě vymohl slib, aby že některá jednání v rámci pozemkové reformy budou obnovena.²⁰⁶ Polička se zajímala především o to, zda bude obnovena i lesní reforma, což by jim umožnilo získat některé náhradní pozemky z Thurn–Taxiského záboru nebo státních lesů z velkostatku Bystré u Poličky, popřípadě z některého záboru

lesních produktů na roky 1934 a 1935 a Kuchař v závěru pozvánky Čapka „žádal, aby se do této schůze zcela určitě dostavil“. Čís.: 24.780/1. Soukromá sbírka Václava Čapka ml.

²⁰⁰ V rámci této schůze byla také podepsána smlouva o převzetí lomu „Třísník“ v Budislavi. Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Pozvání na 53. schůzi okresního výboru v Litomyšli konané 23. března 1934*, čísl.: 7863/2.

²⁰¹ Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Pozvání k 58. schůzi okresního výboru v Litomyšli z 24. září 1934*, čísl.: 25628/2.

²⁰² Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Pozvání k 64. schůzi okresního výboru v Litomyšli ze dne 27. března 1935*, čísl.: 9489/2.

²⁰³ Ing. Žilka byl v otázce boje o Vysoký les zastáncem litomyšlského okresu a Václav Čapek ho ve svých vzpomínkách zmiňuje jako jednoho z nejdůležitějších přímluvců. Na druhou stranu však nezapomínal ani na Poličku, pro kterou chtěl získat dostatečné kompenzace. Poté, co boj o Vysoký les skončil, se snažil pomoci svým politickým vlivem Poličce k zisku náhradních pozemků.

²⁰⁴ SOKA S, AMP III, kart. 474. *Zalesňování Bejčiny*.

²⁰⁵ Nařízení vlády o zrušení osad na území Protektorátu Čechy a Morava bylo vydáno 12. června 1941, čímž všechna osadní práva a majetek přešly do kompetencí obce. SOKA S, AMP III. *Správa města Poličky v letech 1850 – 1945, Dílčí inventář z roku 1965*, s. XII.

²⁰⁶ SOKA S, AMP III., kart. 471. *Dopis ze dne 16. února 1937*.

na Moravě či Slovensku.²⁰⁷ Jako kompenzaci Polička nabízela vojenské správě k užívání osadní pozemky, na nichž se nacházela muniční továrna a o něž měla vojenská správa i nadále zájem. Prostudovaný archivní materiál bohužel neobsahoval žádné další zprávy o tom, zda Polička některá území získala, či zda byly její snahy přerušeny druhou světovou válkou.

Ze zmíněného dokumentu však také vyplývá, že až doposud (tj. do začátku roku 1937) nebyla Polička Pozemkovým úřadem písemně obeznámena s rozhodnutím prodat Hochwald litomyšlskému okresu. Jednalo se tak o další z drobných pochybení, kterých se SPÚ dopustil. Na druhou stranu je však pochopitelné, že v záplavě úkolů, jež musel řešit, na písemné vyjádření o prodeji Hochwaldu jednoduše zapomněl či doufal, že následky této pro SPÚ velmi nepříjemné situace postupem času odezní samy.

Vysoký les, jako symbol lesní reformy na Litomyšlsku, se stal natrvalo součástí okresu. Jak již bylo uvedeno, za konečným úspěchem stálo mnoho úsilí a především vytrvalosti, kterou projevil zejména Václav Čapek. Ten také ve svých pamětech zhodnotil zisk Vysokého lesa jako jeden ze svých největších kariérních úspěchů, ale zároveň připustil, že jednání nebyla snadná. To však nemohlo pokazit uspokojení, které z odvedené práce pociťoval:

„Když tak nyní někdy uvažuji o té své dlouholeté práci v okrese a vzpomínám na různé ty těžkosti a nesnáze, ale také na radost z vykonané práce, tu celkem jsem spokojen s výsledkem a při všech těch střetnutích s různými činiteli... necítím proti nikomu ani zášti ani závisti.“²⁰⁸

²⁰⁷ Při srovnání tohoto dopisu s obsahem dopisů z roku 1932 je nesporné, že Polička musela slevit ze své neústupnosti a zarputilosti a podrobit se aktuální situaci. Ta nebyla pro Poličku příliš příznivá, proto se snažila získat cokoliv, co se ještě dalo.

²⁰⁸ Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 228–29.

6. Hodnocení pozemkové a lesní reformy na Litomyšlsku

Na počátku roku 1935 byla reforma na Litomyšlsku u konce. Hlavních vytyčených cílů jednotlivé korporace v rámci pozemkové a především lesní reformy na Litomyšlsku dosáhly, takže Čapkově celkové hodnocení je velmi pozitivní. Ve svých vzpomínkách uvádí, že všichni žadatelé, kterým byla přidělena půda, „mohli být spokojeni“. Ukázalo se, že kooperace mezi osadou a okresem byla správným rozhodnutím, neboť se pro osadu města Litomyšl podařilo získat polesí Strakov, Přívrat, Nedošínský háj a část Mendryky. Celkově se jednalo o 925,5 ha půdy v oblastech, o které osada usilovala již ve svých prvních žádostech zaslaných k SPÚ.²⁰⁹

Také obce, jež se zapojily do lesní reformy, získaly požadované přiděly půdy²¹⁰, i když v některých případech se jejich požadavky musely více či méně pozměnit. Dolní Sloupnice tak například místo přidělu osadních lesů a polí zažádala u Pozemkového úřadu o přidělení polesí zvaného Zacharovec, jež byl součástí revíru Přívrat. Tato změna byla způsobena tím, že osada Litomyšl nebyla ochotná odprodat Sloupnici část již dříve slíbených polí²¹¹ a obec se nechtěla spokojit s nabídkou, která byla značně „okleštěná“.²¹²

Za hlavní negativum lesní reformy na Litomyšlsku Čapek považoval velké množství obcí, jež se do reformy vůbec nezapojily a tím přišly o mimořádnou možnost rozšířit svoje území. Tyto obce buď ve svém okolí neměly žádný zabraný les, o který by mohly zažádat (Osík či Dolní Újezd) nebo procesu pozemkové reformy nerozuměly a převážily u nich obavy z možného neúspěchu. Podle Čapka zbytečně zaváhaly především obce Němčice, Vlčkov, Zhoř, Pazucha aj.

Jak již bylo uvedeno, okres získal roku 1934 polesí Vysoký les a v dubnu téhož roku ještě nový okresní lom Třísník v Budislavi (viz přílohy). Díky úspěšnému ukončení lesní reformy došlo na Litomyšlsku k ozdravení finanční situace, která byla ke konci roku 1934 zejména právě díky zisku Vysokého lesa, jehož cena se odhadem

²⁰⁹ Společně s tím osada převzala také několik objektů: proboštský kostel a kostel svaté Anny se hřbitovem v Litomyšli, kapli ve Strakově a v Suché, farní kostel v Čisté, farní kostel s farou v Janově a Semaníně, myslivnu ve Strakově a Přívratě a také hájovnu na Kozlově. BISKUP, J.: c. d., s. 10.

²¹⁰ Specifický příklad představovala obec Jehnědí, která podala k SPÚ žádost o přiděl revíru Lysina patřící osadě města Litomyšl. Jelikož zástupci okresu o tomto požadavku nebyli vůbec informováni, nemohli se za tento přiděl u SPÚ přimluvit, načež obec žádný přiděl nedostala. Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 225–26.

²¹¹ Lesní revír Strakov a další částí revírů, které měla osada získat, byly zdevastovány živelnou katastrofou a osada si chtěla ponechat více pozemků, než jak určovala původní dohoda. Tamtéž, s. 197.

²¹² Tamtéž, s. 198.

pohybovala okolo 16 mil. Kč, velmi dobrá.²¹³ Václava Čapek ve svých pamětech také několikrát zdůraznil, že zástupci okresu se snažili za každých podmínek postupovat čestně, ale neúprosně, takže mohli roku 1935 slavit úspěchy. Z jednotlivců se o lesní reformu zasloužil zejména Václav Čapek a Tomáš Flídr, jejichž činnost pro okres byla velmi intenzivní. Čapek ke svému působení v okresních úřadech dodal, že svoji „občanskou povinnost vykonal dostatečně i když to dnes nikdo neocení“²¹⁴. Co se týče politických stran zapojených do realizace lesní reformy na Litomyšlsku, nesporné zásluhy na konečném úspěchu nese zejména Republikánská strana, která postup reformy bedlivě sledovala, popřípadě se za okres přimlouvala na zodpovědných místech.

Jiný pohled na výsledky pozemkové a lesní reformy přinesl Jindřich Růžička, podle něhož nedošlo k zásadnímu oslabení vlivu Thurn—Taxise, čímž tedy nebyl splněn jeden z hlavních bodů pozemkové reformy – tj. aby cizí šlechta v Československu přišla o zásadní vliv. Růžička vypočítává částku, kterou původní majitel i nadále získával z pronajatých budov či pozemků a dochází k závěru, že „ožebračený Thurn—Taxis, jemuž byl vzat nadměrný majetek podle zákona vše pro lid, měl i na okleštěném panství čistý roční zisk skoro dva miliony korun.“²¹⁵ Jeho kritika poukazuje na „polovičatost“, nedomyšlenost a nedokončenost, tj. všeobecný problém, jež bývá meziválečné pozemkové reformě v Československu často vytýkán.²¹⁶

Václav Čapek naopak reformu obhájí a poukazuje na její kladné stránky. Na kritiku toho, že pozemková reforma porušovala starý právní řád, čímž také došlo k všeobecnému úpadku důvěry lidí v zákony, odpovídá, že celý předchozí právní řád byl „špatný vinou zbytků středověkého feudální zřízení“ a bylo nutné odstranit jeho pozůstatky zejména ze sféry soukromého vlastnictví pozemků.

Pozemkovou reformu jako celek však nehodnotí zcela nekriticky a přiznává, že nebyla provedena „ideálně“ - rozdělení pozemků nebylo vždy zcela spravedlivé, na mnoho žadatelů nepřišla řada, vůči některým původním vlastníkům byla reforma příliš tvrdá a vůči ostatním naopak příliš shovívavá. Velmi často kritizovanou

²¹³ Václav Čapek zmiňuje dobrý finanční stav okresu ve spojitosti s tím, že rok 1935 považoval za vhodnou dobu pro personální obměnu okresního zastupitelstva a výboru. Sám se rozhodl v příštích volbách do okresního zastupitelstva již nekandidovat zejména kvůli horšímu zdravotnímu stavu. Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 227.

²¹⁴ Taméž, s. 215.

²¹⁵ SOKA S, fond Rukopisy, R 149, RŮŽIČKA, Jindřich: *První pozemková reforma na zámeckém velkostatku Litomyšl*, 1953, s. 2.

²¹⁶ Taméž, s. 2.

byla také finanční stránka pozemkové reformy, jelikož si někteří bývalí majitelé latifundií stěžovali na to, že za pozemky či lesy obdrželi velmi nedostačující kompenzace. Podle Čapka však tento argument na Litomyšlsku neodpovídal skutečnosti, neboť Thurn–Taxisovi byla vyplacena částka shodná s cenami z let 1913 – 1915 za pozemky nad 100 ha doplněná o 50% přírážku.²¹⁷

Při hodnocení lze na pozemkové a lesní reformy nejen na Litomyšlsku nahlížet z různých úhlů pohledu. Je však důležité si uvědomit, že výsledky, jichž se litomyšlskému okresu podařilo dosáhnout, byly ve své době revoluční a měly velký a do značné míry také symbolický význam. V první řadě se jednalo o proces, jenž měl oslabit politický vliv cizí šlechty, ale lidem ve venkovských oblastech šlo zejména o to, aby získali zpět půdu, která kdysi patřila jejich předkům. I proto může být meziválečná pozemková reforma na Litomyšlsku označena za úspěšnou, neboť znamenala první důležitý krok k nápravě dlouho neměnného a strnulého systému.

²¹⁷ ČAPEK, V.: *c. d.*, s. 7–8.

Závěr

Jak již bylo řečeno v úvodu práce, meziválečná pozemková a lesní reforma byly ohromným dílem své doby, jejichž důležitost a význam můžou být reflektovány také na dění v litomyšlském okrese. Místní politici využívali pozemkovou reformu pro předvolební kampaně, na stránkách místních periodik se objevovaly články o jejím významu a po roce 1919 se její realizace ujala skupina okresních pracovníků, kteří si předsevzali, že tento proces dovedou ke zdárnému cíli. Přestože na Litomyšlsku byla reforma ukončena již v roce 1935, obecně lze říci, že proces přidělování zabrané půdy žadatelům byl přerušen bouřlivým politickým vývojem na podzim roku 1938 a v prvních měsících roku následujícího, přičemž zůstalo ještě mnoho žadatelů, kteří požadovaný příděl půdy nezískali a byli tudíž s tolik oslavovanou reformou velmi nespokojeni.

Cílem této práce bylo ukázat, za jakých podmínek probíhala pozemková a lesní reforma v litomyšlském okrese a co všechno ovlivňovalo její průběh. Na příkladech jednání mezi okresem a osadou Litomyšl, jejichž představy a společný postup nebyly vždy v souladu, je patrné, že boj o příděl zabraných pozemků nebyl snadnou záležitostí a vyžadoval velkou dávku trpělivosti stejně jako ochoty ke kompromisním řešením. Bylo by tedy mylné se domnívat, že okres, osada či obec pouze zaslaly svoji žádost o příděl půdy Pozemkovému úřadu a čekaly na jeho konečné vyjádření. Naopak, naokresní úrovni probíhala živá jednání o požadavcích jednotlivých korporací, bez nichž by konečné výsledky vypadaly zcela jinak.

Přestože v litomyšlském okrese bylo hned několik žadatelů o půdu, hlavním vyjednavatelem s úřady vyšší instance se stal okres, jenž koordinoval společný postup. Propagátorem této myšlenky byl zejména Václav Čapek, podle kterého bylo nezbytně nutné, aby si žádosti jednotlivých korporací navzájem neodporovaly a nevznikaly tak problémy bránící efektivnímu jednání. Možná i díky tomu byli téměř všichni žadatelé o půdu na Litomyšlsku s konečným výsledkem spokojeni.

Na základě detailnějšího pohledu na proces získávání lesního revíru Vysoký les práce také dokazuje, že počínání Pozemkového úřadu, na který se obracely veškeré žádosti, a v otázce přidělu půdy měl téměř neomezenou moc, v některých případech nejednal zcela správně a svými neuváženými rozhodnutími či dvoustrannými sliby komplikoval již tak vyhrocenou situaci mezi žadateli. Čapek na základě vlastních zkušeností zhodnotil činnost SPÚ jako neprofesionální a kritizoval jeho snadnou

ovlivnitelnost ze strany vlivných přímluvců, místo toho, aby objektivně hodnotil nároky jednoho či druhého žadatele a oprávněnost jejich požadavků.

S problematikou Vysokého lesa také souvisí důležitý poznatek, tedy že vojenská správa slíbila Hochwald osadě města Polička již na počátku dvacátých let jako kompenzaci za povolení postavit muniční továrnu na osadních pozemcích. Na základě této informace lze říci, že Polička pouze bránila to, na co měla podle svého názoru právoplatný nárok a částečně tak může být vysvětlena Čapkem kritizovaná „dravost“, s níž Polička o revír bojovala a nechtěla se ho vzdát ani poté, co jí byly nabídnuty revíry jiné. Není zřejmé, zda Václav Čapek o této skutečnosti věděl, neboť se o ní ve svých vzpomínkách ani poznámkách nezmiňuje.

Mezi často kritizované jevy spojené s prováděním pozemkové reformy patří také to, že půda sice připadla českým okresům či obcím, ale jednotliví žadatelé neměli moc příležitostí získat půdu ze zabraných velkostatků. Jak ale vyplývá z Čapkových poznámek reflektujících místní lesní reformu, mnoho lidí žijících na vesnici o pozemkové reformě a jejich možnostech buď nevědělo téměř nic, či se obávali možných neúspěchů a rizik, a proto o půdu vůbec nezažádali. I v tomto případě byl Čapkův vliv důležitý, neboť v pozemkové reformě spatřoval mimořádnou, historickou příležitost na získání pozemků do soukromého vlastnictví za výhodné ceny a mezi obyvateli vesnic (hlavně Dolní Sloupnice) se snažil agitovat pro to, aby zaslali žádost a zapojili se do reformy.

Z dochovaných písemných pramenů je také zřejmé, že lidé aktivně usilující o pozemkovou reformu spoléhali především na budoucí generace, které měly ocenit výsledky, jichž se podařilo neúnavnou prací dosáhnout. Sam Čapek však v pozdějším hodnocení své okresní činnosti přiznal, že tyto snahy a činy nejsou a ani nebudou patřičně doceněny. Jeho skepticismus se zčásti potvrdil zejména v tom, že někteří lidé v dnešní době netuší, že kromě pozemkové reformy ve čtyřicátých letech na území bývalého Československa probíhala reforma ještě jedna.

Období vzniku první Československé republiky bylo plné revolučních změn a pozemková reforma není obecně řazena mezi ty nejdůležitější procesy, které v nově vzniklém státě probíhaly. Tato práce by proto chtěla poukázat na regionální význam pozemkové a lesní reformy, která na několik let ovlivňovala život nejen v litomyšlském okrese, který kromě výstavby nových silnic, elektrifikace či telefonizace (tedy převratných úkonů) bojoval také za získání pozemků a spravedlivější majetkové poměry, které by mohly vytvořit pevné základy pro fungování mladého a demokratického státu.

Práce doplňuje dosavadní zpracování pozemkové a lesní reformy na Litomyšlku a poskytuje ucelený pohled na její podobu. Podává detailní popis boje o Vysoký les, jež je prezentován ze dvou úhlů pohledu – litomyšlského a poličského, díky čemuž jsou vyvráceny či potvrzeny některá tvrzení jedné či druhé strany. Jedná se nicméně o velmi rozsáhlou tematiku a existuje tudíž mnoho materiálu, o němž by mohla být práce rozšířena. V rámci dalšího doplnění by bylo možné postihnout proces pozemkové reformy z perspektivy osady města Litomyšl, jednotlivých obcí či konkrétních žadatelů (kteří půdu tímto procesem získali). Zpracování by si jistě zasloužili také zbytkové statky a jejich výskyt na Litomyšlsku, neboť se obecně jedná o často kritizovaný aspekt pozemkových reforem.

Meziválečná pozemková reforma, rozsáhlý proces zabírání a následného přidělování půdy žadatelům z řad okresů, osad a obcí, měl vyřešit hospodářské, politické a také národnostní či sociální problémy. V současnosti mu bývá vytýkáno mnoho chyb, a přestože je patrné, že se jednalo v mnoha ohledech o nedokonalý proces, významným způsobem zasáhl do poválečného dění v Československu, vedl k demokratizaci české společnosti a vytvořil důležitý rámec pro následující dalekosáhlé společenské změny.

Anotace

Jméno a příjmení autora: Hana Pospíšilová

Název fakulty a katedry: Filozofická fakulta, Katedra historie

Název bakalářské diplomové práce: Pozemková a lesní reforma na Litomyšlsku v letech 1919–1935. Pozemková reforma reflektovaná vzpomínkami a deníkovými záznamy Václava Čapka.

Název bakalářské diplomové práce anglicky: The land and forest reform in Litomyšl region in 1919–1935. The process of the land reform reflected by the memories and diary entries written by Václav Čapek.

Vedoucí bakalářské práce: prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.

Počet slov: 19 143

Počet titulů použité literatury: 16

Klíčová slova: pozemková a lesní reforma, Státní pozemkový úřad, Litomyšlsko, Václav Čapek, lesní revír Vysoký les

Anotace: Práce se zabývá první pozemkovou a lesní reformou v letech 1919–1935 na Litomyšlsku, která je reflektována písemnými záznamy Václava Čapka z Dolní Sloupnice, jež byl do procesu aktivně zapojen. Na základě několika příkladů je ukázána složitost celého procesu trvajícího několik let, jež byla způsobena zejména vzájemným soupeřením litomyšlského okresu s osadou města Polička, ale také jednotlivých obcí mezi sebou. Práce doplňuje existující zpracování této tematiky zejména použitím archivního pramenného materiálu a dokumentů pocházejících ze soukromé sbírky Václava Čapka ml., jež se pozemkovou a lesní reformou v tomto okrese zabývají.

Resumé

This bachelor thesis deals with the land and forest reform in the Litomyšl region in 1919–1935, which was the predecessor of the post-war, “second” land reform in 1945–1948. The first part of this work is aimed at the general description showing the phenomena of the land reform in broader, European relations, its importance for the young democratic Czechoslovak state, the legal basis and also the influential power of particular Czech political parties. The following chapters present the specifications of land and forest reform with respect to the Litomyšl region mainly through the point of view of Václav Čapek, a farmer and landowner from Dolní Sloupnice, who actively participated in the process of forest reform at the regional level and simultaneously promoted the reform between local people.

The goal of this work is not to show the process of land reform in Litomyšl with all the details but rather to discuss the difficulties connected with its realization and also point out some of its criticized aspects. The work reveals the rivalry between two applicants for the forest district *Vysoký les*, which lasted for several years, it also shows that the activity of *Státní pozemkový úřad* and its officers was not always flawless, and last but not least, that the land reform was an important step towards the democratic society.

Použité zkratky

AML – Archiv města Litomyšl

AMP – Archiv města Polička

OSK – Okresní správní komise

RSZML – Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu

SOkA S – Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli

SPÚ - Státní pozemkový úřad

Seznam pramenů a literatury

I. Prameny

a) dobový tisk:

Český časopis historický

Pozemková reforma. Úřední věstník Pozemkového úřadu. roč. 1, č. 1, 1920, Praha.

Pozemková reforma. Ústřední věstník Státního pozemkového úřadu, roč. 1, č. 10, 1920, Praha.

Pozemková reforma. Úřední věstník Pozemkového úřadu roč. 2, č. 1, 1921, Praha.

Pozemková reforma. Úřední věstník Pozemkového úřadu. roč. 3, č. 1, 1922, Praha.

Pozemková reforma. Úřední věstník Pozemkového úřadu, roč. 4, č. 1—3, 1923, Praha.

Pozemková reforma. Ústřední věstník Státního pozemkového úřadu, roč. 4, č. 10—12, 1923, Praha.

BISKUP, Jan: *František Udržal a Litomyšl*. Stráž českého východu. Nezávislý demokratický týdeník, roč. 6, čís. 20, 14. 5. 1938.

ČAPEK, Václav: *In memoriam Tomáše Flídra*. Východočeský republikán, 23. 10. 1936.

b) archivní materiály:

SOkA S, fond Archiv města Polička III., kart. 471.

SOkA S, fond AMP III, kart. 474.

SOkA S, AMP III, *Správa města Poličky v letech 1850 – 1945 - Dílčí inventář z roku 1965*.

SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, poř. č. 110, sign. KR 20. *Kronika města Litomyše založená r. 1921. Obsahuje záznamy od památného dne 28. října 1918*.

SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, poř. č. 113, sign. KR 23. *Kronika města Litomyšl 1933—1935*.

SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, sign. KR 243. *Kronika lesů poličských (královského věnného města Poličky u. hr.).*

SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, poř. č. 548 sign. KR 551. *Kronika města Poličky.*

SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, poř. č. 548, KR 551, Kopie *Pamětní knihy města Poličky.*

SOkA S, fond Okresní zastupitelstvo Litomyšl, kart. 34.

SOkA S, fond Okresní zastupitelstvo Litomyšl, kart. 69.

SOkA S, fond Okresní zastupitelstvo Polička, kart. 29, inv. č. 209.

SOkA S, fond Okresní zastupitelstvo Polička, KN 9, KB 90/2.

SOkA S, fond Rukopisy, R 149, RŮŽIČKA, Jindřich: *První pozemková reforma na zámeckém velkostatku Litomyšl*, 1953.

c) soukromá sbírka Václava Čapka ml.:

Deník Václava Čapka č. III.

Rukopis *Vzpomínky Václava Čapka*

Rukopis poznámek k Čapkově činnosti v Okresní správní komisi

Korespondence Okresní správní komise

Soukromá korespondence Václava Čapka

Pozvánky na jednání okresního zastupitelstva a okresního výboru

II. Literatura

BALCAR, Jaromír: *Pozemková reforma v období první republiky*. In: *Dějiny a současnost*, roč. 22., č. 6, 2000.

BISKUP, Jan: *Jak získala Osada města Litomyšle příděl lesů ze záboru Státního pozemkového úřadu na litomyšlském panství Thurn-Taxisse*. Litomyšl 1934.

ČAPEK, Václav: *Lesní reforma na Litomyšlsku*. Litomyšl 1936.

FROLEC, Ivo: *Československá pozemková reforma 1919-1935 a její mezinárodní souvislosti*. Sborník z příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 21. a 22. dubna 1994. Slováké muzeum 1994.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka—JANÁK, Jan—DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha 2005.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. 1. díl. Praha 2003.

- KUBAČÁK, Antonín: *Pozemková reforma v období první republiky*. In: Historický obzor 4, 1993, č. 4.
- KUKLÍK, Jan a spol.: *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století*. Praha 2011.
- KLIMEK, Antonín: *Velké dějiny zemí Koruny české, Svazek XIV*. Praha, Litomyšl 2000.
- LACINA, Vlastislav: *Zlatá léta československého hospodářství (1918 – 1929)*. Historický ústav AV ČR, Praha 2000.
- MALÝ, Karel a kol.: *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vyd. Praha 2010.
- MICHL, Jan: *Revoluční ovzduší vzniku první československé pozemkové reformy a jeho odraz u českých politických stran*. In: Historie a musejnictví 1956, č. 1-3.
- MIKOLÁŠEK, Antonín: *Na Labíčku labutě neplují*. Soubor textů na CD. Dolní Dobrouč 2011.
- OTÁHAL, Milan: *Zápas o pozemkovou reformu v ČSR*. Praha 1963.
- PEKAŘ, Josef: *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy*. Praha 1923.
- PEROUTKA, Ferdinand: *Budování státu československého*. 1. a 2. díl. Praha 1991.
- SKŘIVÁNEK, Milan: *Litomyšl 1259 – 2009. Město kultury a vzdělávání*. Litomyšl 2009.
- URBAN, Otto: *Československé dějiny 1848-1914*. 1. díl. *Hospodářský a sociální vývoj*. Praha 1988.
- VOŽENÍLEK, Jan: *Předběžné výsledky československé pozemkové reformy. Země Slovenská a Podkarpatoruská*. Praha 1932.

III. Internetové zdroje

SOVADINA, Jiří: *Washingtonská deklarace (18. 10. 1918)*. In: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/washingtonska-deklarace-18-10-1918/> [cit. 10. 1. 2013].

Zákony týkající se pozemkové reformy v plném znění. In: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/z2.htm> [cit. 10. 1. 2013].

Seznam příloh

Příloha 1: *Václav Čapek – Kronikář lesní reformy na Litomyšlsku*

Zdroje:

- MIKOLÁŠEK, Antonín: *Na Labíčku labutě neplují*. Vydavatelství SE SO AM, strana 181–200.
- Soukromá sbírka Václava Čapka ml., *Deník Václava Čapka čís. III*.
- Soukromá sbírka Václava Čapka ml., *Dopis Okresní organizaci republikánské strany v Litomyšli z 31. května 1927*.
- Soukromá sbírka Václava Čapka ml., *Rukopis Vzpomínek Václava Čapka*.

Příloha 2: *Václav Čapek jako host na zasedání prvního zastupitelstva obce Dolní Sloupnice (po rozdělení obce na Horní a Dolní v roce 1924).*

Zdroj:

- Originál fotografie součástí soukromé sbírky Václava Čapka ml. Kopie pořízená 10. 3. 2013.

Příloha 3: *Sídlo Okresní správní komise ve třicátých letech (Na Záhradi 79) a dnes (ulice přejmenována na T. Novákové)*

Zdroj:

- Kresba: Soukromá sbírka Václava Čapka ml. Rukopis *Vzpomínek Václava Čapka*., kopie kresby pořízená 11. 3. 2013.
- Fotografie současné podoby: Pořízeno autorkou 11. 3. 2013, originál v držení autorky.

Příloha 4: *Okresní správní komise v Litomyšli*

Zdroj:

- Originál fotografie byl pořízen někdy po roce 1925, kdy se stal předsedou OSK JUDr. V. Zelinka, který tuto funkci vykonával až do zrušení OSK v roce 1928. Soukromá sbírka Václava Čapka ml., kopie pořízená 11. 3. 2013.

Příloha 5: *Poličská městská rada na návštěvě hradu Svojanov dne 2. června 1926*

Zdroj:

- SOkA S, fond Mezifondový soubor kronik, sign. KR 243. *Kronika lesů poličských (královského věnného města Poličky u. hr.)*, fol. 94 a. Kopie fotografií pořízeny 8. 2. 2013.

Příloha 6: *Dopis Svazu okresů v Republice Československé všem Okresním správním komisím ze dne 2. dubna 1924*

Zdroj:

- SOkA S, fond Okresní zastupitelstvo v Poličce, inv. čís. 209, kart. 29. Kopie dopisu pořízená dne 15. 2. 2013.

Příloha 7: *Nabídka parcelace pozemků od geometra a soudního znalce Ing. Jaroslava Jogla*

Zdroj:

- Soukromá sbírka Václava Čapka ml., kopie pořízená 15. 3. 2013.

Příloha 8: *Mapa lesů na Litomyšlsku po lesní reformě*

Zdroj:

- ČAPEK, Václav: *Lesní reforma na Litomyšlsku*, Litomyšl 1936, přílohy.

Příloha 9: *Pohlednice zobrazující okresní lom*

Zdroj:

- Soukromá sbírka Václava Čapka ml., kopie pořízená 15. 3. 2013.

Příloha 10: *Informace o Vysokém lese*

Zdroj:

- SOkA S, fond AMP III., kart. 471.

Příloha 11: *Slavnostní odhalení pomníku ve Vysokém lese dne 11. června 1935*

Zdroj:

- Soukromá sbírka Václava Čapka ml., kopie pořízena dne 11. 3. 2013.

Václav Čapek - Kronikář lesní reformy na Litomyšlku

Václav Čapek (18. srpna 1879 – 22. 9. 1960) byl rodákem z Dolní Sloupnice. Do kulturního a politického dění se začal zapojovat ve dvaceti letech, kdy se během svých studií v Litomyšli seznámil s mnoha „pokrokovými“ lidmi, kteří byli stoupenci Masarykova hnutí. Roku 1906 se spolupodílel na založení Pokrokového klubu v Litomyšli a od roku 1907 byl předsedou tohoto spolku, jehož hlavními cíly bylo „šířiti politické vzdělání, domáhati se svobody politické,... rovněž zakročovati na ochranu politických i hospodářských zájmů občanů...“ Klub zanikl již roku 1911, ale „jeho činnost nebyla nadarmo. Rozvířil stojaté vody a přispěl tak k politickému a kulturnímu uvědomění našeho kraje.“²¹⁸ Je tedy zřejmé, že se Čapek o politické dění nejen na venkově zajímal již od mládí a byl nadšeným zastáncem demokratických myšlenek.

Po roce 1907 se stal členem obecního zastupitelstva a školní rady ve Sloupnici. Na popud zemědělské rady v Praze bylo v Litomyšli roku 1911 založeno Okresní sdružení chovatelů hospodářského zvířectva a Čapek byl zvolen jeho jednatelem. Za dobře odváděnou práci byl společně s dvanácti dalšími členy tohoto sdružení odměněn čtyřtýdenním pobytem v Německu, kde se v červenci roku 1911 seznámili s pastvinami „Fettweiden“. Roku 1913 ještě Čapek navštívil za účelem nákupu býků Tyrolsko, z něhož se vrátil s mnoha zážitky, které následně zaznamenal do svých pamětí.

Čapek se zapojoval do obecní samosprávy ještě rok po skončení první světové války, přičemž od roku 1919 začal působit v samosprávě okresní, neboť byl zvolen předsedou okresní správní komise v Litomyšli. Tuto funkci zastával až do roku 1924, kdy byl jeho toto místo zvolen farář Dubec z Trstenice a Čapek se stal místopředsedou. Dubec však kvůli špatnému zdravotnímu stavu nemohl plně vykonávat svoji funkci, takže Čapek působil po dvě období jako úřadující místopředseda.²¹⁹ Poté, co na konci roku 1928 došlo ke správní reformě a OSK byla zrušena, se stal Čapek členem nově uspořádaného okresního výboru. O kariéře okresního představitele nikdy neuvažoval a ve svých vzpomínkách přiznává, že po válce toužil spíše po klidu a odpočinku. Ve své činnosti pro okres, kterou charakterizovala zejména snaha o elektrifikaci jednotlivých obcí a boj o lesní reformu, se snažil prosadit na svoji dobu poněkud pokrokové a radikální názory, v nichž se často odvolával na důležitost těchto úkonů pro nastupující generaci, která však tuto práci nedokázala řádně ocenit:

²¹⁸ Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Sepsané vzpomínky Václava Čapka*.

²¹⁹ Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Rukopis vzpomínek Václava Čapka*, s. 199–200.

„Současníci vymírají, nastupují nové generace a dnes o nás starých pracovnících nikdo neví. Bude to jen náhoda, napadne-li některého kulturního pracovníka v budoucnosti napsati nějaké dějiny obecné samosprávy za první republiky. A jak by asi ty dějiny vypadaly, když podle dnešní propagandy bylo v první republice vše tak špatné.“²²⁰

Po ukončení své práce v okrese se zaměřil opět na dění ve Sloupnici, kde se angažoval při stavbě místní Sokolovny a později se stal také starostou Tělocvičné jednoty Sokol. Dne 22. prosince 1936 byl Čapkovi za zásluhy v obecní i okresní samosprávě udělen titul čestného občana obce Dolní Sloupnice. Od obce také získal dva tisíce korun na sepsání brožury *Lesní reforma*, k čemuž v deníku dodává, že případný výtěžek z prodeje knihy chtěl věnovat Tělocvičné jednotě Sokol.

Václav Čapek byl bezpochyby velmi zajímavou osobností, která měla díky svým pestrým zájmům a angažovanosti v různých spolcích a sdruženích široký kulturní rozhled. To dokládá zmínka v deníku *Venkov* z 30. listopadu 1934, ve kterém se uvádí, že Čapek objevil v prvním díle Jana Vrby s názvem *Vichřice* verš z třetí části Karla Hlaváčka *Mstivé kantilény*, „aniž by Vrba svému známému černovlasému mladíku vložil do úst, že cituje Karla Hlaváčka... V. Čapek zná celé velké pasáže z Karla Hlaváčka... – proto mu přišly citované verše tolik známé. Je to jistě úctyhodný zjev u českého rolníka – dnes skoro šedesátníka.“²²¹

Charakteristickou vlastností Václava Čapka byla především houževnatost a zapálení pro jakoukoli činnost, do které se pustil. V jednom dopise také uvádí, že je velmi opatrný v otázce cti, takže nechce, aby nějakými neopatrnými či nepromyšlenými kroky byla poškozena dobrá pověst jeho či stranická.²²² Otázku cti zmiňuje ještě v několika dalších dokumentech a vzpomínkách, což dosvědčuje důležitost, kterou jí Václav Čapek přikládal. Čapek byl bezesporu pozoruhodnou osobností, která se velkou měrou zasloužila o lesní reformu na Litomyšlsku a zisk polí a lesů nejen pro okres a osadu Litomyšl, ale ve své činnosti nezapomínal ani na jednotlivé žadatele z řad obcí, především na Dolní Sloupnici, kde žil.

²²⁰ MIKOLÁŠEK, Antonín, MUDr: *Na Labíčku labutě neplují*. Vydavatelství SE SO AM, s. 191.

²²¹ Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Deník Václava Čapka č. III.*, s. 238.

²²² Soukromá sbírka Václava Čapka ml. *Dopis pro Okresní organizaci republikánské strany v Litomyšli z 31. května 1927.*

Příloha 2

**Václav Čapek jako host na zasedání prvního zastupitelstva obce Dolní
Sloupnice**

(po rozdělení obce na Horní a Dolní v roce 1924)

Václav Čapek zleva třetí sedící

Sídlo okresní správní komise v Litomyšli

ve třicátých letech (Na Záhradi 79) a dnes (ulice přejmenovaná na T. Novákové)

Okresní správní komise v Litomyšli

Zleva stojící: ?, Kasal, Šašek, Sýkora, Barták, Marek, ?, Coufal, Deml, Lenocho, ?.

Zleva sedící: Doležal, Bis, Dr. Zelenka (předseda), Dr. Stirský (tajemník), Čapek (místopředseda), Flídr, Šalda

Poličská městská rada na návštěvě hradu Svojanov dne 2. června 1926

**Dopis Svazu okresů v Republice Československé všem Okresním
správním komisím ze dne 2. dubna 1924**

S V A Z Č E S K Ý C H O K R E S Ů
V REPUBLICE ČESKOSLOVENSKÉ
na Král. Vinohradech, Karlova 29.

Číslo: 723/1924

Dne: 2. dubna 1924

Všem okresním správním komisím ve Svazu českých
okresů sdruženým!

Za tím účelem, aby Svaz náš měl připravený materiál pro ten případ, že by došlo k přidělováním lesních pozemků a rybníků na velkostatkách státem zabraných, na nichž bude se prováděti pozemková reforma, o k r e s ů m a o b c í m (pokud tyto nebudou převzaty státem), žádáme Vás za urychlené sdělení těchto dat:

1/ Uchází se okres Váš o přiděl lesů neb rybníků do své správy?

2/ V kladném případě:

a/ O který velkostatek se jedná (název velkostatku, jméno majitele a sídlo)?

b/ Jaká jest výměra plochy lesní půdy, neb rybníků, za jejíž přiděl se žádá?

c/ Je Vám známo, že se o tutéž pluchu uchází některá obec a která, nebo jednotlivec?

d/ Důvody pro docílení žádaného přidělu?

e/ Jsou Vám známy eventuelní překážky, jež mohou býti činěny proti příznivému vyřízení Vaší žádosti a v kladném případě, které to jsou?

f/ Dostalo se Vám v příčině této již nějakého vyřízení?

g/ Ve které době, dle schváleného programu pracovního období má dojiti k provádění pozemkové reformy na dotyčném velkostatku?

Nedojde-li nám zpráva Vaše n e j d é l e do dne 25. dubna t. r., budeme míti za to, že se okres Váš o přiděl lesů neb rybníků nezajímá.

Starosta:

C. Papoušek

Ing. Jaroslav Jogl,
Úř. aut. civ. geometr,
stálý soudní znalec,

ČESKÁ TŘEBOVÁ

V České Třebové dne 31. ledna 1933

Pan

Václav Čapek

rolník, bývalý okresní starosta a t. d. Dolní Sloupnice.

Vážený pane.

Dovoluji si, s doporučením p. tajemníka Váverky z Chocně, obrátiti se na Vás s žádostí o některé informace ve věci pozemkové reformy v Dolní Sloupnici. Chtěl jsem včera navštívit Vás osobně, jelikož jsem Vás však nezastihl doma, používám písemné cesty, abych Vás o tyto informace požádal.

K provádění parcelace pozemků osady města Litomyšle v Dolní Sloupnici budete potřebovati civilního geometra. O práci tu bych se velmi rád ucházel. Namítnete snad, že ve Vaší obci pracuje jiný kolega, ku kterému jste vázáni určitými ohledy. K tomu dovoluji si poznamenati, že není mým úmyslem sváděti o práci tu nějaký nehezký konkurenční boj. Jest však mou povinností starati se o práci pro sebe a obživu pro svou rodinu a prosím, abyste jen s tohoto hlediska mou snahu posuzoval. Za dnešních poměrů jest práce velmi málo, obzvláště pro mne, který jsem odkázán pouze na práce geometrovské (do mého oprávnění nespadá provádění melioračních neb jiných prací). Chci Vám tudíž nabídnouti zcela čestně své služby k provedení potřebných prací geometrovských a velmi rád bych tyto práce získal. Chtěl jsem Vás tudíž požádati, můžete-li mně sděliti, alespoň přibližná data o tom, kdy asi dojde k provedení této práce, na jak velkou plochu se bude vztahovati, kolik bude přídělců, jak veliké budou jednotlivé díly a kdo bude práci tu zadávati. V případě, že bych práci tu ve vaší obci získal, ujišťuji Vás, že bude provedena řádně, tak, jak jsem zvyklý prováděti své práce vůbec a za ceny dle našich tarifů přípustně nejnižší.

Není mým zvykem dovolávati se stranické příslušnosti, ačkoliv v dnešní kritické době se musí uplatňovati heslo: „Bližší košile než kabát.“ Jsem toho názoru, že práce a jednání musí sama každého nejlépe doporučiti a proto by mne velmi těšilo, kdybyste se o mé práci a mém jednání informoval u obecních úřadů nebo jednotlivců z obcí Dolní Újezd, Osík, Říkovice, Lažany, Trstenice, Litrbachy, Chmelík atd., kde pracuji po dlouhá léta.

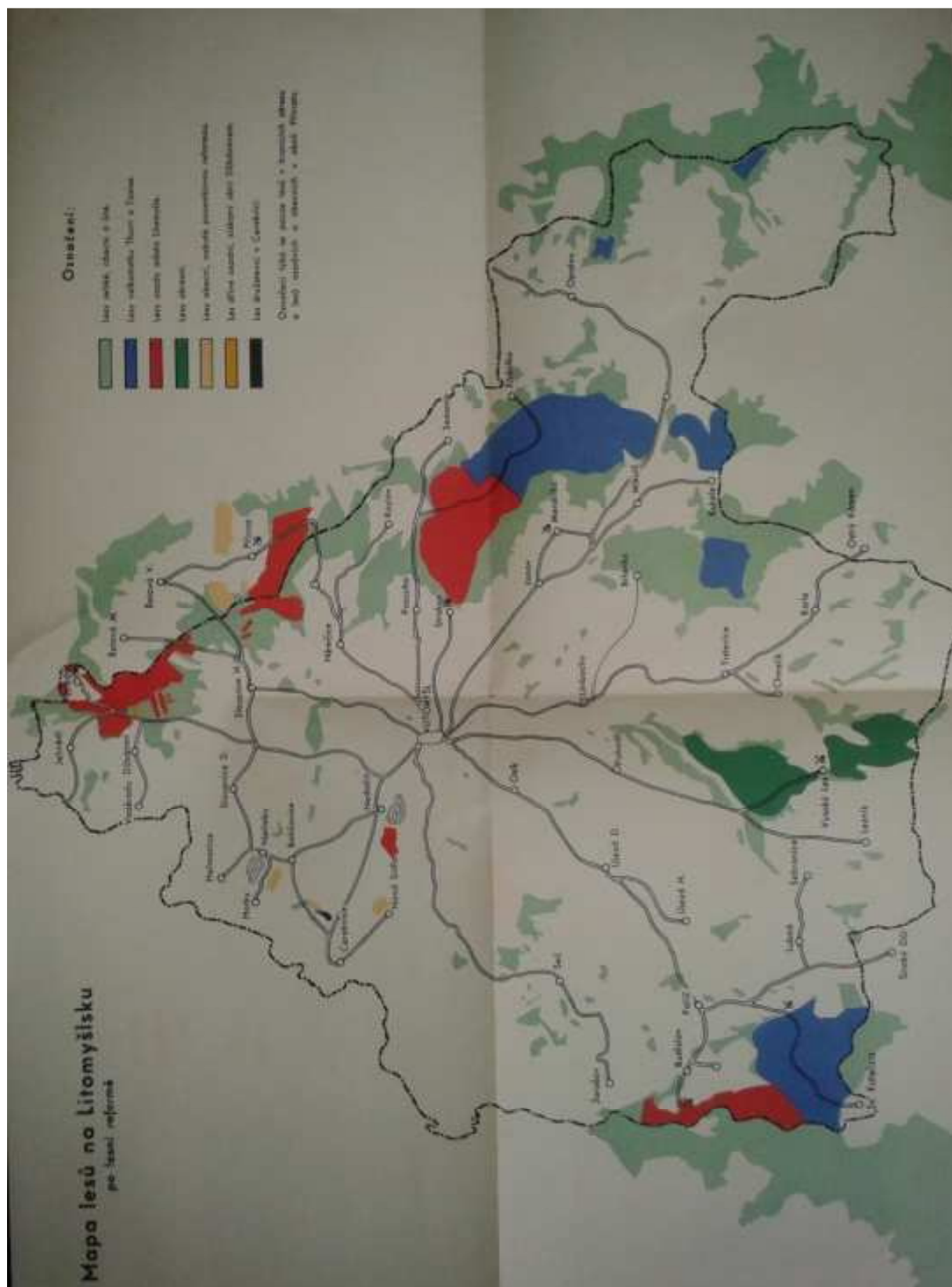
Promiňte, že Vás takovýmto způsobem obtěžuji a prosím ještě jednou je-li Vám možno, abyste žádaná data mně laskavě sdělil a mne při ucházení se o tuto práci svým vlivem protěžoval.

Děkuji Vám předem co nejsrdečněji za prokázanou laskavost a poroučím se Vám v dokonalé úctě.

Ing. Jogl

Dovoluji si přiložit zpáteční adresu.

Mapa lesů na Litomyšlsku po lesní reformě

Pohlednice zobrazující okresní lom

Informace o Vysokém lese

1. Les

Celková výměra lesa: 793, 3324 ha
z toho osázená plocha 778, 3000 ha
neplodná plocha cesty 15, 0324 ha.

rozdělení tříd stáří – asi – odhad

do 20 let	26%	možná také méně
od 21 do 40 let	16 %	
od 41 do 60 let	20 %	
od 61 do 80 let	19%	
přes 81 let	19%	možná také víc

roční přírůstek asi – odhad – 4,20 m³ pro ha,
tedy celkem asi 3260 m³ – tj. mýtní těžba
předmýtní těžba asi 600 – 1200 m³ ročně
zakměnění asi 0,85 – 0,90 (zdali sněhový polom nezpůsobit 0,80!)

2. Ostatní pozemky:

Asi 4 ha (zdali se to při pozemkové reformě nevyvlastnilo) pro lesního a hajného v dolním lese.

3. Budovy:

a/ lesovna Vysoký les:

- obytná budova správce revíru:

zdivo opuka, parterr, SZ a JZ venkovské stěny šindelem ošalované, kryt falc. červené tašky, 4 obytné místnosti, malá kancelář, kuchyň, spíš, záchod, půda, sklep, hromosvod (?).

- naproti obytná budova tzv. adjunktovna:

zdivo opuka, šindelem krytá, kuchyň, 2 obytné místnosti, komůrka, prádelna pro lesovnu, sklep, půda

- severně chlévy:

opukové zdivo, šindelem kryté, chlév pro 4-6 krav, místnost pro krmivo, maštal pro 4–5 koní, kurník, prasečí chlév

- J. východně stodoly:

opuka, šindel, velká kůlna pro dříví, stodola-mlat, přístodůlek, malá kůlna pro uhlí

- studna pro pitnou vodu

asi 30–35 m hluboká, jediná v osadě, celá osada má právo z ní čerpat pitnou vodu

- ve dvoře asi 4 m hluboká zděná (cement) cisterna pro sběr vody ze střech

Kolem lesovny zahrady, louka.

b/ hájenka Staré Brno:

V dolním lese na malé mýtině – tj. pole – hájenka asi opuka se dřevem, kryt šindel, kuchyň, 1 nebo 2 obytné místnosti, příslušenství, velikost prostřední.

c/ lesní bouda:

V horním lese, dřevěná stavba, vpředu 1 malá místnost co služební místnost pro lesní personál (nezpůsobilá k stálému obydlení), vzadu chlív pro asi 4 koně. (Postavil původně z panského dřeva se svolením velkostatku Langer – Svitavy pro svoje koně asi v letech 1880.)

d/ jiných budov není

leda že by byli koupili prodávného Horního lesa budovu – což ale silně pochybuji – bydlí asi ve svém.

4. Břemena:

Patronáty: Patronátní povinnost vázne na celém velkostatku litomyšlském. Kolem revíru Vysoký les nacházejí se následující patronátní kostely:

Litrbach (Čistá, pozn. autorky) – má jmění, kostelní les spravuje revírní správa Vysoký les

Trstenice - Vysoký les má mnoho pozemků – velkou výměru v katastru Trstenice – kostelní les spravuje ale revírní správa Kukele.

Karle – Kostelní les spravuje revírní správa Kukele

Filiální kostel Chmelík: V katastru Chmelík leží část polesí Vysoký les.

Sebranice - (patří snad k Lubné) K sebranické kolatuře náleží však obce Pohora, Kaliště, Lezník, v jejich katastru leží část revíru Vysoký les, ale též obec Lubná – tj. revír Lubná

Dolní Újezd – žádný vztah – má své jmění

Osík – taktéž

Revír leží v katastrálních obcích: Pohora (kostel Sebranice), Kaliště (kostel Sebranice), Trstenice (kostel tamtéž), Chmelík (fil. kostel z Karle), Květná (kostel Květná), Lezník (kostel Sebranice)

Slavnostní odhalení pomníku ve Vysokém lese dne 11. června 1935

*Zleva: ?, Lorencl, Tomáš Flídr, Ventura, Jan Zahálka, Dr. Kuchař, Václav Čapek, ?, ?,
Třešl, ?, nadlesní Šůra, Kasal.*